

EØS-midlene 2004 - 2009

Erfaringsrapport

over innsatsen i kulturarvsektoren
inkl. landvise oppsummeringer

September 2009

INNHOLD

DEL I - INNLEDNING.....	2
1. BAKGRUNN.....	2
<i>Samordningsgruppen for kulturarv under EØS-midlene.</i>	2
<i>Rammeavtalen mellom Utenriksdepartementet og Miljøverndepartementet.</i>	2
2. INTRODUKSJON.....	2
3. ERFARINGSRAPPORT – OPPDRAGET FRA UD.....	3
<i>Formålet med rapporten.</i>	3
<i>Målet for RAs engasjement.</i>	3
4. TILTAK OG VIRKEMIDLER.....	3
<i>Tiltak i Norge.</i>	3
<i>Tiltak i mottakerland.</i>	4
5. EVALUERING OG UTFORDRINGER MED HENSYN TIL GJENNOMFØRTE TILTAK OG VIRKEMIDLER.	6
DEL II – LANDVISE OPPSUMMERINGER	9
BG - BULGARIA.....	10
CY - KYPROS	13
CZ - TSJEKKIA	15
EE - ESTLAND.....	19
ES - SPANIA.....	21
GR - HELLAS	22
HU - UNGARN.....	24
LT - LITAUEN	27
LV - LATVIA	29
MT - MALTA	32
PL - POLEN	33
PT - PORTUGAL.....	37
RO - ROMANIA	39
SI - SLOVENIA	41
SK - SLOVAKIA	42
DEL III – KONKLUSJONER OG ANBEFALINGER.....	44
1. PUNKTER FRA ERFARINGSUTVEKSLINGSMØTET I WIEN 27. MAI 2009.....	44
2. VEIEN VIDERE.....	45
3. ANBEFALINGER	47
DEL IV - VEDLEGG	49
VEDLEGG I – AKTIVITETER.....	49
VEDLEGG II – DELTAKERLISTE FRA ERFARINGSMØTET I WIEN 27. MAI 2009.....	53

DEL I - INNLEDNING

1. Bakgrunn.

EØS-finansieringsordningene, Norges bidrag til sosial og økonomisk utvikling i Europa er i sin nåværende form inne i en avslutningsfase. 30. april 2009 var alle prosjekter godkjent av giverlandene, og prosjekttimplementering skal være avsluttet innen utgangen av april 2011. Satsingen på kulturarv er et resultat av forhandlinger mellom EFTA-landene Norge, Island, Liechtenstein og de ti landene som gikk inn i EU 1. mai 2004. I tillegg har Portugal, Spania og Hellas mottatt midler. Romania og Bulgaria ble inkludert i ordningen da de gikk inn i EØS-området i 2007. 257,6 millioner euro (anslagsvis 20%) av Norges bidrag på drøye 1,3 milliarder euro er gått til bevaring av den europeiske kulturarven.

Samordningsgruppen for kulturarv under EØS-midlene.

Den store satsingen på kulturarv krevde et apparat i Norge til å følge opp kontakten med mottakerlandene og kulturarvmiljøer i Norge som ønsket å delta i prosjekter. Midlene til kulturarv under EØS-finansieringsordningene omfatter både materiell og immateriell kulturarv samt løse og faste kulturminner. I Norge ligger ansvaret for faste kulturminner hos Miljøverndepartementet og løse kulturminner hos Kultur- og kirke departementet. Det var derfor naturlig å etablere et samarbeidsorgan mellom de ansvarlige departementene og deres underliggende etater. En samordningsgruppe for EØS-midlene ledet av Miljøverndepartementet ble opprettet. Gruppen inkluderer: Miljøverndepartementet, Kultur- og kirke departementet, ABM-utvikling, Kulturrådet og Riksantikvaren.

Rammeavtalen mellom Utenriksdepartementet og Miljøverndepartementet.

Da det ble klart at mottakerlandene ville allokere en høy andel EØS-midler til området "Bevaring av europeisk kulturarv", ble det forventet stor aktivitet også på norsk side. En rammeavtale ble derfor etablert mellom Miljøverndepartementet og Utenriksdepartementet om bruk av Riksantikvaren som faglig rådgiver innen arbeidet med EØS-midlene. Avtalen har tillatt Riksantikvaren å søke Utenriksdepartementet om midler til å sette i gang tiltak i mottakerland for å fremme norsk deltakelse i prosjekter under EØS-finansieringsmekanismen. På grunn av rammeavtalen har Riksantikvaren hatt en sentral rolle i samordningsgruppen. Gruppen har i samarbeid lansert og planlagt tiltak. Riksantikvaren har hatt det primære ansvaret for praktisk og administrativ implementering, samt å administrere de midler som ble bevilget for å fremme bilateral kontakt under rammeavtalen.

2. Introduksjon.

EØS-midlenes bidrag til bevaring av europeisk kulturarv er omfattende og vil bli veldig synlig i de baltiske og sentraleuropeiske landene etter hvert som prosjektene implementeres. Bidragene har ført til stor aktivitet også i de norske kulturarvmiljøene. RA har hatt et utstrakt og godt samarbeid på tvers av departementer og direktorater og et tett og konstruktivt samarbeid med Utenriksdepartementet. Et betydelig antall norske kulturarvinstitusjoner har vist engasjement og interesse for å bli involvert i prosjekter i de nye EU-landene. Riksantikvaren og samordningsgruppen har vært i kontakt med svært mange norske aktører og entusiasmen har vært stor fra nord til sør, i alt fra små kommuner til store forskningsinstitusjoner. Vi er glade for at en rekke norske kulturarvaktører har lyktes med å etablere samarbeid i et EØS-prosjekt. I tillegg må det nevnes at kontakten mellom offentlige organer i Norge og våre søsterinstitusjoner i mottakerlandene er bedre og tettere enn noen gang. EØS-midlene representerer en unik mulighet til å bygge nettverk i Europa. Mange har sett denne muligheten og benyttet seg av den.

3. Erfaringsrapport – oppdraget fra UD.

Formålet med rapporten.

I UD's oppdragsbrev for 2009 under rammeavtalen mellom UD og MD ønsker UD en landvis oppsummering av de erfaringer RA har gjort seg i arbeidet med EØS-midlene for 2004-2009. Denne rapporten er en revidert utgave av rapportene som ble levert til MD og UD 3. september 2008 og 16. juni 2009. Den første rapporten ga en presentasjon av tiltakene som er gjennomført hos Riksantikvaren og i samordningsgruppen, og fokuserte på hvilke tiltak som var igangsatt og evaluerte tiltakene, metoden og resultatene med tanke på neste periode med EØS-midler (2009-2014).

Formålet med denne rapporten er i tillegg å gi informasjon om særlige prioriteringer med hensyn til fagområder/spissinger eller andre forhold som UD bør være oppmerksomme på i forbindelse med forhandlinger om nye finansieringsordninger.

Målet for RAs engasjement.

EØS-midlene skal bidra til at EØS-avtalens målsetting om å redusere sosiale og økonomiske forskjeller i det utvidete EØS-området oppnås. Det overordnede målet med all aktivitet hos Riksantikvaren knyttet til EØS-midlene har vært å fremme gode prosjekter og styrke den bilaterale kontakten mellom Norge og de 15 mottakerlandene. For å oppnå dette har det vært helt nødvendig med tett og konstruktiv bilateral kontakt på politisk nivå, departements- og direktoratsnivå, fylkes-, kommune- og institusjonsnivå. RAs oppfatning er at dette har fungert over all forventning.

4. Tiltak og virkemidler

Tiltak i Norge.

Under rammeavtalen mellom UD og MD, men også for egne midler og på eget initiativ, har RA igangsatt ulike tiltak og virkemidler i Norge og i mottakerlandene. Disse er grundig beskrevet og kommentert i RAs rapport av 3. september 2008 og vil bare kort oppsummeres her.

Et viktig grunnlag for bilateral kontakt er kjennskap til EØS-midlene. Informasjonsarbeid har derfor vært en bærebjelke i arbeidet med EØS-midlene i Norge. Det har vært behov for å formidle hvorfor vi gir dette bidraget, hvordan norske miljøer kan komme i kontakt med mottakerlandene og hvordan søknadsprosessen fungerer. Vi har igangsatt ulike tiltak for å spre informasjon og fremme partnerskap:

- *Internettssider.*
- *Telefon- og epostkontakt med kulturarvinstitusjoner.*
- *Seminarer og foredrag.*
- *Deltakelse av norske institusjoner på partnerskapsseminar i mottakerland.*

Internettssider.

RAs internettsider om EØS-midlene med en samling lenker til andre viktige sider om ordningene har vært en av de mest besøkte sidene på www.ra.no i den omtalte perioden.

Telefon- og mailkontakt.

Telefon- og mailkontakt er en effektiv, men ressurskrevende arbeidsform. En rekke institusjoner tar kontakt med Riksantikvaren med alt fra overordnede spørsmål om EØS-midlene, ned til detaljinformasjon om søknadspapirer og partnerskapsavtaler.

Seminarer og foredrag.

Vi har vært til stede på de arenaer hvor kulturarvinstitusjoner møtes i Norge med foredrag og presentasjoner om mulighetene for samarbeid med de nye EU-landene. Den direkte kontakten med de eksterne aktørene er avgjørende for å lykkes.

Tiltak i mottakerland.

Et viktig mandat for Riksantikvaren under rammeavtalen var å fremme norsk deltakelse i EØS-prosjekter. For å oppnå dette har tiltak på mange nivå blitt igangsatt i mottakerlandene for å fremme en felles forståelse av viktigheten av europeisk samarbeid og mulighetene EØS-midlene gir oss:

- *Politisk kontakt.*
- *Myndighetskontakt.*
- *Deltakelse på informasjonsseminar.*
- *Håndtering av innkomne partnerskapsenhendelser.*
- *Partnerskapsseminar.*

Politisk kontakt.

Norske politikere har deltatt på flere av arrangementene i mottakerlandene og det har i tillegg vært holdt politiske møter hjemme og ute hvor et viktig diskusjonspunkt har vært hvordan EØS-midlene kan bidra til å styrke samarbeidet mellom Norge og mottakerlandet. Det har ikke vært en selvfølge at norske institusjoner skal få en del av prosjektmidler som i utgangspunktet er allokert mottakerlandene. *For å oppnå en felles forståelse om norsk deltakelse i prosjekter i mottakerlandene er det avgjørende at dette signaliseres og støttes fra politisk nivå.*

Myndighetskontakt.

Riksantikvaren har siden starten av arbeidet med EØS-midlene vært opptatt av å etablere gode kontakter med våre søsterinstitusjoner i mottakerlandene. EØS-midlene har representert en enestående mulighet for kontakt og vi har hatt fact-finding missions og møter i de fleste mottakerland. Tilsvarende som på det politiske nivå har det vært sentralt å formidle hvorfor vi bør fremme samarbeid mellom kulturarvinstitusjoner. Det har vært et viktig prinsipp for samordningsgruppen at tiltak som igangsettes skal planlegges og gjennomføres i samarbeid med myndighetene i mottakerlandene. Dette for å vise respekt for landenes prioritinger og fordi de sitter på en sentral nøkkel for å formidle målet om partnerskap ut til sine miljøer.

Deltakelse på informasjonsseminar.

Riksantikvaren har deltatt med innlegg på en rekke seminarer og konferanser i mottakerlandene. Målet har vært å formidle fordelene med internasjonalt samarbeid og hvordan det gir verdi til prosjektene og styrker institusjonen. Det er viktig å være tilstede med kulturarvinstitusjoner og potensielle søkere på arenaer i mottakerlandene.

Håndtering av innkomne partnerskapsenhendelser.

Et viktig bidrag til å fremme bilaterale partnerskap har vært håndtering av henvendelser om partnerskap fra mottakerlandene. Riksantikvaren har i denne perioden mottatt flere hundre partnerskapsenhendelser og forsøkt å håndtere disse løpende. Følgende kanaler er benyttet:

- Alle medlemsinstitusjonene i samordningsgruppen har ligget ute på "Finding partners in Norway" portalen.
- Ambassadene har formidlet en rekke henvendelser om ønsket samarbeid med Norge.
- Partnerskapsenhendelser på e-post og telefon.

Deltakelse på partnerskapsseminar i mottakerland.

Ett av de mest konkrete og mest vellykkede tiltakene for å fremme bilateral kontakt har vært partnerskapsseminar i mottakerlandene.

Det konkrete målet for seminarne var økt deltakelse av norske kulturarvinstitusjoner i EØS-prosjekter.

I søknadsprosessene ble det opprettet ulike typer partnerskap. Hos FMO betegnes de som:

1. "Mentioned in the application"
2. "Letter of intent"
3. "Partnership statements"

Det er de to siste kategoriene (2 og 3) som er utgangspunkt for statistikkene.

Samordningsgruppen har i perioden desember 2006 til april 2008 arrangert store partnerskapsseminar i fem av mottakerlandene. I tillegg har mindre workshops funnet sted med begrenset norsk deltakelse. Også for målgruppen i mottakerlandene har partnerskapsseminarene vært et av de viktigste tiltakene for å fremme samarbeid på prosjektnivå.

Samordningsgruppen brukte følgende prinsipper og metode for gjennomføring av seminarene:

- *Tett kontakt og samarbeid med lokal arrangør.*
- *Politisk deltakelse hvis mulig.*
- *Håndplukking av deltakere i begge land.*
- *Pre-matching.*
- *Vektlegging av uformell kontakt (som oftest i form av en middag kvelden før seminaret).*
- *Fokus på gruppearbeid.*
- *Teknisk assistanse.*
- *Tett oppfølging etter seminaret.*

Konkrete møter med potensiell norsk samarbeidspartner gjorde grunnlaget for samarbeid mer bærekraftig.

Det vises til konkrete resultater av de gjennomførte partnerskapsseminarene i den landvise oppsummeringen under del II.

5. Evaluering og utfordringer med hensyn til gjennomførte tiltak og virkemidler.

Det vises som nevnt til rapporten av 3. september 2008 for en grundigere gjennomgang av de enkelte tiltak og virkemidler. I denne rapporten vil vi kort oppsummere de viktigste konklusjonene og primært fokusere på hvilke konkrete resultater tiltakene har ført til.

Myndighetskontakt

- Det er avgjørende med god kontakt på myndighetsnivå og en felles forståelse med National Focal Point (NFP) i mottakerlandet.

Partnerskapsseminarer

- Partnerskapsseminar er en god metode for å fremme norske aktørers deltakelse i EØS-prosjekter. De er også viktige for målgruppene i mottakerland.
- Det har hatt betydning for de endelige resultatene i hvilken grad partnerskap med giverland har gitt ekstra poeng ved evalueringen. Dette har variert fra land til land.
- Tilstrekkelig tid til prosjektutvikling og uformell kontakt er viktig.
- Håndplukking og pre-match av deltakere er viktig for å lykkes, og for å unngå forventninger hos mottaker som ikke kan innfris.
- Behovet for teknisk assistanse er stort! Å samarbeide med NFP og Financial Mechanism Office (FMO) under seminarene har vært vellykket og nødvendig.

- Oppfølging av deltakerne etter seminaret er en viktig faktor for å få partnerskap på plass.
Viktige oppfølgingspunkter er:
  - klargjøring i forhold til hvor stor del av prosjektet den norske partneren skal være involvert i.
  - hvor mye av de norske utgiftene som skal dekkes i budsjettet.
  - hvordan en samarbeidsavtale skal uformes.

Partnerskapshenvendelser

- Partnerskapshenvendelser på e-post og telefon gir begrenset grunnlagsinformasjon og byr på store utfordringer.

Det er tidkrevende å finne frem til - og krever mye forklaring og "innsalg" - overfor de norske aktørene. Den norske institusjonen settes under tidspress for å gi en tilbakemelding før søknadsfristen går ut. Dette er lite forenelig med beslutningsprosesser i de fleste kommuner og institusjoner. I perioder før søknadsfrist har pågangen vært stor, især i mottakerland hvor ekstra poeng blir gitt prosjekter med partner fra giverland. Dette arbeidet har også i utstrakt grad pågått ved telefonkontakt mot norske aktører. En god del partnerskap har blitt etablert på denne måten, men utfordringene har vært store.

DEL II – LANDVISE OPPSUMMERINGER

Riksantikvaren baserer de landvise oppsummeringene dels på erfaringer gjort gjennom de tiltakene som er beskrevet i rapportens del I, dels på direkte kontakt med mottakerland på e-post, telefon, i møter, under prosjektbefaringer og dels på gjennomgang av korrespondanse med aktører og rapporter/møtereferat fra arrangementer i hvert enkelt mottakerland.

RA inviterte søsterorganisasjoner i alle mottakerlandene og/eller tilsvarende relevante kulturaktører til et erfaringsutvekslingsmøte i Wien 27. mai 2009. Den direkte årsaken til at møtet ble avholdt der og da var at Wien og Bratislava samme kveld og påfølgende dager var vertsbyer for det årlige European Heritage Heads Forum (EHHF), der flere av de samme aktørene var til stede. Den norske ambassaden i Wien stilte sine møtelokaler til disposisjon og var gjestfritt vertskap for møtet. (Mer om dette møtet i del III, punkt 1)

Tilbakemeldinger fra møtedeltakerne i Wien-møtet er inkludert i de landvise oppsummeringene.

Landene framstilles alfabetisk etter landskoder.

Statistikk over prosjektene baserer seg på informasjon fra FMO. Opplysninger om prosjekter med norsk partner omfatter individuelle prosjekter under kulturarvsektoren. Partnerskapsprosjekter under andre fond og programmer kommer ikke fram her.

Bulgaria

BG

Kulturarvens andel av totalt bevilget beløp	20%
Antall kulturarvprosjekter	8
Kulturarvprosjekter under andre fond og programmer.	I tillegg til ovennevnte kommer tre kulturarvprosjekter under andre ordninger: BG0042 under "Environment and sustainable development", BG0045 under "Regional policy and cross-border activities" og BG0047 under "Academic research". I Bulgaria er det et NGO-fond, men ingen av disse prosjektene omfattet kulturarv.
Antall godkjente prosjekter med norsk partner.	1 BG0041 "The ancient stadium of Philippopolis. Preservation, rehabilitation and urban renewal". Prosjekteier: Regional administration in Plovdiv. Norsk partner: Riksantikvaren. Prosjektet ble godkjent 23. april 2009, og skal etter planen starte opp høsten 2009. RAs bidrag til prosjektet vil særlig være rådgiving, spesielt innen istandsetting av middelaldermur, i tillegg til gjensidig erfaringsutveksling.
Tematisk spredning	Digitalisering av historisk materiale, restaurering og konservering av historiske bygninger og anlegg, byutvikling, rekonstruksjoner og rehabilitering, promotering og turismeutvikling.

Bulgaria ble, sammen med Romania, inkludert i ordningene da de gikk inn i EØS-området i 2007. Det bilaterale fondet ble forvaltet av Innovasjon Norge, og oppfølgingen av de to landene var ikke en del av rammeavtalen mellom UD og MD. I tråd med Riksantikvarens egne målsettinger for engasjementet under EØS-midlene, valgte RA å stille NOK 100 000 til rådighet av egne midler. RA stilte i tillegg egne fagressurser til disposisjon, for å gi mottakerlandet de samme mulighetene til informasjon på vårt område som de øvrige landene. Det var også ønskelig at den eksterne kulturarvforvaltningen skulle få mulighet til å etablere nettverk og delta i partnerskapsarrangementer også i Bulgaria og Romania.

I forbindelse med statssekretær Heidi Sørensens besøk i Bulgaria juni/juli 2008 ble spørsmål om kulturminneforvaltningen som en del av den norske miljøfamilien diskutert med viseministeren i det bulgarske kulturdepartementet, Yavor Milushev. Det bulgarske kulturdepartementet er representert i ekspertgruppen som evaluerer søknadene om EØS-midler i Bulgaria. Det er lite bilateralt samarbeid, men Kulturdepartementet ønsker flere samarbeidsprosjekter med Norge. Det er ønskelig med bedre kontakt mellom bulgarske og norske eksperter, i tillegg til kontakt på myndighetsnivå.

RA deltok også ved samme anledning (Sørensens besøk) under lanseringen av NGO-fondene i landet, men kulturarv er ikke blant de prioriterte områdene for dette fondet. RA deltok også og ved feltbesøk til blant annet The Hydro Power Plant, Kokaliane. Der kom det fram at nyere tids kulturminner har lav prioritet i Bulgaria, da hovedfokuset ligger på

arkeologiske kulturminner og monumenter. Det ble ved denne anledningen fra norsk side overlevert informasjon om Norges satsing på industrielle kulturminner, verdiskapingsprogrammet med mer. Partnerskap med en representant for norske industrielle kulturminner ble foreslått. Selv om landet ikke har ytret ønske om det, kan støtte til gjenbruk eller dokumentasjon av tekniske og industrielle kulturminner være en god måte å forbedre økonomiske og sosiale forhold i bulgarske lokalsamfunn. Antallet slike kulturminner er stort, og størrelsen på dem likeså.

Partnerskapsseminar i Sophia 4.mars 2008

Deltakere.

1. Hordaland fylkeskommune	Søknad avslått.
2. Norsk Handverksutvikling	Prosjekt godkjent under kategori "Environment and Sustainable development".
3. Nasjonale festningsverk	Partnerskapsavtale ikke inngått.
4. Arkeologisk museum i Stavanger	Søknad avslått.
5. Vestnorske fjordlandskap	Søknad avslått.
6. Akershus fylkesmuseum	Partnerskapsavtale ikke inngått.

Resultater.

Prosjekt nummer to (BG0042) ble nominert og avtale om partnerskap er inngått. Prosjektet faller imidlertid under kategorien "Environment and Sustainable Development" (se overfor), og synes dermed ikke i statistikken over kulturarvprosjekter. Det eneste kulturarvprosjektet i Bulgaria med norsk partner er et arkeologiprojekt i Plovdiv der Riksantikvaren er partner.

På tross av få inngåtte partnerskap, ble seminaret likevel ansett som vellykket, da kontakt ble opprettet mellom flere institusjoner i de to landene.

Generelt.

Bulgaria har 39 000 "monuments of culture" og ligger på 3. plass i Europa etter Hellas og Italia når det gjelder omfanget av kulturarv¹. Prioritetsområdet kulturarv var den nest største sektoren under EØS-ordningene i Bulgaria, og delte denne plassen med miljøsektoren (begge 4 mill. euro).

På lanseringsmøte for EØS-midlene i Kulturministeriet i Bulgaria i november 2007, og påfølgende workshop, presenterte bulgarsk side de store utfordringene bulgarske kulturmyndigheter står overfor etter de politiske omveltningene som har funnet sted i landet. Det ble framhevet at kulturminner er viktige for den regionale utviklingen, og det ble uttrykt bekymring for stor og ukontrollert byggeaktivitet. Sammenhengen mellom ivaretagelse av kulturarven og utvikling ble belyst. Vanskelighetene skyldes i stor grad manglende lovverk og svak regional forvaltning, i tillegg til for få ressurser.

Fra norsk side ble kontakten mellom kulturdepartementet og NFP vektlagt som viktig.

I en kommentar i referatet fra dette møtet ble det bemerket at det bulgarske kulturdepartementet virket lite informert om EØS-midlene og hadde tilsynelatende kommet kort i prosessen med å fordele ansvar internt. I en kommentar til workshopen kommer det fram at det var stor interesse for kontakt med Norge.

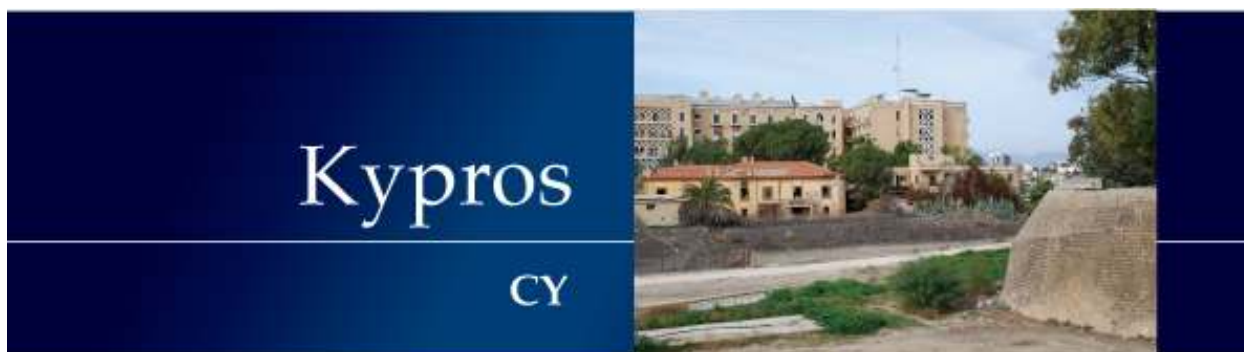
¹ Kilde: MD: Referat fra statssekretær Heidi Sørensens besøk til Romania og Bulgaria 27. juni – 2. juli 2008 – kulturarvdelen.

En av de største utfordringene i Bulgaria har vært knyttet til suspensjonen av Central Finance and Contract Unit (CFCU), underlagt Finansministeriet. Suspensjonen førte til at evalueringsprosessene for Bulgaria ikke ble prioritert, og dermed ble forsinket.

Kulturarvprosjektene i Bulgaria ble godkjent kort før fristen 30. april 2009. Siden Bulgaria ikke var inkludert i rammeavtalen, har ikke RA vært berørt av dette annet enn i arbeidet med ferdigstillingen av bokprosjektet, der dette landkapittelet måtte inkluderes helt på tampen av ferdigstilling. I dette arbeidet fungerte både NFP, ambassaden og prosjekteier forbilledlig, og svarte raskt og profesjonelt på alle henvendelser.

Bulgaria deltok ikke i Wien-møtet.

Innovasjon Norge administrerte de bilaterale fondene for Romania og Bulgaria, Norway Grants. De ble ikke skadelidende under suspensjonen av CFCU. Disse midlene omfattet ikke primært kulturarvsektoren, men tre prosjekter under prioritetsområdene miljø og turisme var likevel kulturarvrelevante.

Kulturarvens andel av totalt bevilget beløp	38%
Antall kulturarvprosjekter	3
Kulturarvprosjekter under andre fond og programmer.	Kypros har et NGO-fond, men dette omfatter ikke kulturarv.
Antall godkjente prosjekter med norsk partner.	0
Tematisk spredning	Restaurering, renovering og revitalisering av historiske bygninger for offentlige formål (skole og kommunikasjonscenter), digitalisering av historisk materiale.

Bevaring av europeisk kulturarv er hovedområde for de individuelle prosjektene på Kypros. RA besøkte landet én gang som en del av foto- og researcharbeidet i forbindelse med bokprosjektet. Prosjektet som ble besøkt var "Revitalising the "Dead Zone": An Educational Centre and Home for Cooperation" (CY0011). Problematikken rundt delingen av øya i en gresk og en tyrkisk sone ble belyst under besøket, og er en essensiell del av det aktuelle EØS-prosjektet.

Under de årlige møtene i EHHF har imidlertid RA holdt kontakt med Kypros' representant fra The Preservation Section i Department of Town Planning and Housing, underlagt innenriksministeriet; Irene Hadjisavva. Representanten deltok også i Wien-møtet. Den kypriotiske kulturminneforvaltningen er delt mellom ovennevnte med ansvar for fredede bygninger og historiske og tradisjonelle bosettinger, og Department of Antiquities under Ministry of Public Works and Communications, som har ansvar for monumenter, arkeologi, løse kulturminner etc.

Det ble ikke avholdt partnerskapsseminar på Kypros.

NFP mottok 13 søknader i forrige runde, mer enn dobbelt så mange som den nest største sektoren (Human resources and development). Kypros er et lite land med en betydelig mengde kulturminner av stor historisk verdi, noe som kan forklare den store interessen.

På Kypros er NFP lokalisert i det som kalles "Planning Bureau", noe som skiller dem fra øvrige land med hensyn til organiseringen av arbeidet. The Planning Bureau er et regjeringskontor (governmental office), og er underlagt finansministeriet. Planning Bureau har spilt en svært aktiv rolle hva angår informasjon og støtte i forbindelse med ordningene, og også med hensyn til implementering av prosjekter.

EHHF/Wien-representanten, Hadjisavva, har formidlet at midler til kulturarv er blitt svært godt mottatt av alle. Det har vært særlig viktig at små kommuner og mindre steder har fått anledning til å søke og å delta. De ser midler til kulturarvsektoren som et viktig ledd i samfunnsutvikling og revitalisering av små samfunn. Representanten understreket at midler til denne sektoren er rettet mot grasrota, og kan dekke flere andre sektors behov samtidig, som rehabilitering av barnehager, skoler og undervisningsbygg, sykehus og helsestasjoner.

Kypros mener også at denne sektoren i stor grad bidrar til å oppfylle EØS-midlenes overordnede mål om sosial og økonomisk utvikling.

Landet har naturlig nok et sterkt ønske om å være med også i neste periode, selv om det ikke er store midler til disposisjon. De ønsker ikke større programmer på kulturarvsektoren fordi det blir for komplisert og utelukker de mindre aktørene. Kypros er også opptatt av den geografiske fordelingen av prosjektene, der den ene delen av landet ikke må prioriteres på bekostning av den andre.

Kypros representant har formidlet at Norgesomdømme-effekten på Kypros har vært overveldende. "Alle" vet at Norge bidrar med midler på kulturarvområdet, og det er høyt verdsatt.

Kypros er, i likhet med Malta, et lite land som er rikt på kulturminner. EØS-midlene trengs ikke i kampen mot arbeidsledighet, som i andre mottakerland. Landet er i en spesiell situasjon med hensyn til deres nøytrale sone mellom nord og sør. EØS-prosjektet i denne sonen er Kypros' prosjekteksempel i EØS-boka (CY0011). Det er viktig å ikke favorisere én landsdel på bekostning av en annen på Kypros. Prosjekter bør omfatte begge sider, eller være fundamentert i den nøytrale sonen.

Tsjekkia

CZ

Kulturavens andel av totalt bevilget beløp	41%
Antall kulturavprosjekter	59
Kulturavprosjekter under andre fond og programmer.	<p>Under andre områder finner vi fem kulturavprosjekter: CZ0026 og CZ0037 under "Health and childcare", CZ0043 og CZ0152 under "Human resource development" og CZ0112 under "Academic research".</p> <p>Tsjekkia har flere fond på ulike områder, deriblant et såkornsfond. Totalt gjemmer 14 kulturavprosjekter seg bak andre fond: Under fondet CZ0001 "National – technical expert fund" ligger ett kulturavprosjekt.</p> <p>Under fondet CZ0043 "South Bohemian programme – reduction of social and economic disparities" ligger ti kulturavprosjekter.</p> <p>Under CZ0003 "Scholarship Fund" ligger tre kulturavprosjekter.</p> <p><u>Regionale fond</u></p> <p>Tsjekkia er det eneste mottakerlandet som har opprettet regionale "bloc grants" på kulturavområdet (Vysocina Cultural Heritage Programme og Zlin Region Cultural Heritage, begge 0,6 mill euro). Gjennom disse har det vært et mål å fremme små prosjekter i utkantstrøk og på landsbygda. Mindre prosjekter er fremmet fremfor større programmer, og organiseringen av ordningene nasjonalt gjenspeiler denne prioriteringen. For kulturavområdet har dette vært vellykket, noe den store andelen midler og antallet prosjekter vitner om. Per september 2009 var seks prosjekter godkjent under Vysocina Cultural Heritage Programme og tre prosjekter under Zlin Region Cultural Heritage.</p>
Antall godkjente prosjekter med norsk partner.	<p>6</p> <p>CZ0066 "Exposition of museum in cultural monument house number 1 in Jilemnice". Prosjekteier: Jilemnice Town. Norsk partner: Skiforeningen, Holmenkollen.</p> <p>CZ0149 "Sounds of Baroque. Preservation of Pipe Organ and Church Decorations". Prosjekteier: Roman Catholic Parish Vranov nad Dyji. Norsk partner: NTNU Vitenskapsmuseet.</p> <p>CZ0113 "Cubism in the country". Prosjekteier: Czech Cubism Foundation. Norsk partner: Riksantikvaren.</p> <p>CZ0133 "Preservation of the Organ in the St. Salvator church, Prague". Prosjekteier: The Prague Archbishopric. Norsk partner: Riksantikvaren, i samarbeid med Stein Johannes Kolnes (orgelekspert).</p> <p>CZ0166 "Environment for Developing Talents - Extension of</p>

	<p>Teaching Facilities and School Theatre Refurbishment”. Prosjekteier: Prague Conservatory. Norsk partner: Heimdal videregående skole.</p> <p>CZ0034 “Open Air Museum and Vernacular Culture in New Forms of Presentation of Cultural Heritage”. Prosjekteier: Wallachian Open Air Museum in Roznov pod Radhostem. Norsk partner: Norsk håndverksutvikling (NHU)/Maihaugen. Dette prosjektet inngår som en del av Connecting Communities, der målet er å synliggjøre EØS-midlene i Norge ved at norsk partner viser fram samarbeidet i sitt lokalmiljø. NHU vil synliggjøre dette prosjektet på Håndverksdagene på Maihaugen i oktober 2009.</p> <p>I tillegg til de seks samarbeidsprosjektene som er registrert i FMO sitt system, er Riksantikvaren partner i prosjekt CZ0163; “Modernization of Security Systems in the Environment of a Museum/Gallery”. Prosjekteier er Nasjonalgalleriet i Praha, og RA deltar med kompetanse og rådgiving innen brannvern. Partnerskapet ble først registrert som “Mentioned in the application” i FMO sitt system, grunnet en administrativ feil. Det er nå rettet opp, og partnerskapet er korrekt registrert som reelt. RA besøkte prosjektet 10. juni 2009.</p>
Tematisk spredning	Restaurering, renovering, rekonstruksjon, public access, revitalisering og modernisering av historiske bygninger, museer og utstillinger.

Bevaring av europeisk kulturarv er den desidert største sektoren i Tsjekkia. Det er et land der Riksantikvaren har et godt nettverk og som vi er i løpende kontakt med. Det nasjonale og regionale forvaltningsnivået på kulturområdet er aktive og offensive, og tidlig ute med gode søknader. Samarbeidet mellom kulturdepartementet og NFP har fungert bra. NFP i Tsjekkia er lokalisert i Finansministeriet. Kulturministeriet bidrar med co-finansiering av kulturarvprosjekter til institusjoner direkte underlagt dem. Kontakten med RA var god helt fra starten av. Tsjekkia har vært et pionerland når det gjelder å implementere ordningene. Mange andre land har lært av Tsjekkia og hatt god nytte av deres erfaringer.

En delegasjon bestående av representanter fra Kulturdepartementet, Nasjonalbiblioteket og den tsjekkiske Riksantikvaren valgte å besøke RA allerede i 2003 for å presentere sine prosjektforslag, og diskutere samarbeid med relevante norske partnere. Dessverre oppstod et brudd i kontakten med sektoren etter dette, på grunn av personalutskiftninger. På tross av det, har RA beholdt en god kontakt hovedsakelig med Kulturdepartementet, som representerer hele kulturminneområdet i Tsjekkia.

National Monument Institution er underlagt Kulturdepartementet og har en begrenset funksjon. RA deltok på et møte med dem i mars 2007, men etter det har kontakten vært liten. Institusjonen har ingen rolle i forvaltningen av EØS-midlene, der alt er kanalisert gjennom kulturdepartementet.

Tsjekkia deltok i Wien-møtet med en regional representant for National Institute for Heritage Preservation, Petr Pavelec. Riksantikvaren har også mottatt et notat per e-post; “Preservation and revitalisation of the cultural heritage including their public access”, med oversikt over tsjekkiske prioriteringer for neste periode med EØS-midler. Viktige punkter i dette dokumentet er:

- Architectural heritage
- Library funds and scarce documents
- Museums and collections
- Immaterial art

I tillegg prioriteres "landscape, parks and gardens".

Evalueringsseminar

Et eget evalueringsseminar for EØS-midlene ble arrangert i Praha 9. juni 2009. omkring 80 delegater deltok på seminaret, som var arrangert av NFP og Den norske ambassaden. Hovedmålet for arrangementet var å belyse erfaringer, gode resultater, problemer og forbedringspotensiale for midlene.

RA var til stede på seminaret med to representanter, derav én tsjekkisktalende. RA fikk anledning til å presentere vår rolle i arbeidet med midlene og vår funksjon som prosjektpartner i tre individuelle prosjekter. Det var godt oppmøte på alle nivåer og stor bredde på seminaret. Deltakerne var svært aktive og de fleste av de frammøtte holdt muntlige presentasjoner eller innlegg for sin sektor. Det meste av tilbakemeldingene på seminaret var av lokal og/eller teknisk art. Blant annet ble det framhevet problemer med valutakurser, organisatorisk definisjon av kirker, lang behandlingstid/ventetid, administrativ byrde – særlig knyttet til rapportering, endring/utvikling av prosedyrer og regler i løpet av programperioden.

Et gjennomgående punkt for alle sektorer var imidlertid vanskeligheten med å finne partner i Norge. Der har vi en jobb å gjøre nasjonalt. De som likevel hadde partner, roste dette. Det ble også trukket fram at partnerskapet var en god ting, som skilte disse midlene fra andre tilskuddsordninger. Et partnerskapsprosjekt på kulturarvsiden presenterte seg, nemlig Jilemnice by og Skiforeningen, Holmenkollen (CZ0066). Jilemnice er skisportens vugge i Tsjekkia, og museet skal åpne neste år i en barokk bygning. Generelt kom det mye nyttig ut av dette evalueringsseminaret som var svært konkret og detaljert. Tsjekkia gjør en grundig og god jobb med midlene og framstår som et godt land for Norge å samarbeide med.

Den norske ambassaden i Praha har utarbeidet en fyldig rapport fra seminaret.

Ekstern kulturarvsrapport

Grundig evaluering av kulturarvmidlene i Tsjekkia er gjennomført av Nordic Consulting Group AS og CrossCzech AS i en rapport av 1. april 2009 om bevaring av europeisk kulturarv i Tsjekkia, "Review of Cultural Heritage Support to the Czech Republic". Rapporten konkluderer med at satsingen på kulturarv i landet har vært vellykket:

"Support from the EEA/Norway Grants has assisted the government and local promoters to increase its focus on the value and importance of CH. The EEA/Norway Grants is fully in line with the strategies outlined in national programmes and provides needed complementary financial support."

Innhold og konklusjoner i rapporten er kjent for MD og UD allerede, og skal ikke gjentas her. Viktige punkter for RA er imidlertid følgende:

"The main conclusion from the support programme is that the grants have had a very positive impact on the condition and use of the CHs supported. The support is a valuable contribution which is highly appreciated by the promoters, the local population and the Czech government. The support has had a number of different positive impacts [...]."

Rapporten kommenterer blant annet resultatene innen sysselsetting: "A significant number of jobs have been created during the implementation of the projects, roughly estimated at 1000 manyears during implementation."

Forslag til forbedringer for neste runde, blir likevel fremmet i rapporten:
"The appraisal process was very long especially at the beginning of the EEA/Norway Grants. This caused great difficulties mainly from a financial point of view. The Promoters had to secure 15% cofinancing from other sources, in most cases from municipal, country and regional budgets which have to be approved by relevant committees and allocated to particular budget periods (years). As projects started much later than originally foreseen, it caused problems in the annual central budget planning.

From a financial management point of view there is a clear need for Project Promoters to get advance payment to ensure a smooth project cashflow. This will also assist in the sorting out of problems related to exchange rate differences.

It is understood that future support to CH might be organized through national programmes where only the programme as such (not individual projects) are appraised and monitored directly by FMO. Such an organization of the funding of the support will give more responsibility and freedom to the Ministry of Culture to organize the implementation of CH preservation at the national and local level. Funding could then be given in the form of "budget support" whereby achievements are measured for all renovation and conservation carried out with public funds, not for individual projects as now is the case. Monitoring and reviews can then be carried out jointly for donors/government thereby reduce the administrative burden and costs."

Rapporten er imidlertid ikke entydig på dette punktet, og understreker at muligheten for å søke for individuelle prosjekter har hatt stor betydning for små, lokale samfunn. Rapporten foreslår også et nytt sett suksess-kriterier/indikatorer for å kunne evaluere kulturarvsektoren.

Partnerskapsseminar

Det ble arrangert partnerskapsseminar i Praha 9.oktober 2007 Norske deltakere på seminaret var:

1. SPS Partner - brannsikring	Partner - prosjekt ikke nominert
2. Hybris Film Vertigo as	Partnerskap ikke inngått
3. Norsk filminstitutt	Partner – prosjekt ikke nominert
4. Kultur IT	Partner – prosjekt ikke nominert
5. Drammen byarkiv	Partnerskap ikke inngått
6. Vitenskapsmuseet (NTNU)	Prosjekt godkjent
7. Nidaros Domkirkes Restaureringsarbeider	Partner – prosjekt ikke nominert
8. Hordaland fylkeskommune	Partnerskap ikke inngått

Kun ett av partnerskapsprosjektene ble nominert og sendt videre til FMO-kontoret. Det gjaldt prosjektet til NTNU Vitenskapsmuseet i Sør-Moravia (CZ0149), som ble godkjent.

RA hadde en rekke møter og samtaler med tsjekkerne i forkant av seminaret, helt opp på ministernivå, hvor målet om økt samarbeid ble fremmet. Likevel ble det aldri sagt eksplisitt fra NFP under seminaret at partnerskap ga ekstra poeng og at dette var noe å strebe etter. Denne informasjonen fra egne myndigheter er avgjørende for søkerens motivasjon til å knytte til seg en ekstra aktør i prosjektet. Resultatet er et lavt antall partnerskapsprosjekter i Tsjekkia.

Estland

EE

Kulturarvens andel av totalt bevilget beløp	27%
Antall kulturarvprosjekter	9
Kulturarvprosjekter under andre fond og programmer.	Fem kulturarvrelevante prosjekter skjuler seg bak fondene i Estland: EE0015 "Transfer of Knowledge Block Grant": Ett prosjekt. EE0014 "NGO Fund": Tre prosjekter. EE0007 "Strengthening of local and regional development": Ett prosjekt.
Antall godkjente prosjekter med norsk partner.	1 EE0023 "The development of the Vasta manor complex into a regional educational and tourism centre". Prosjekteier: Viru-Nigula vallavalitsus. Norsk partner/finansiell bidragsyter: Vardar Eurus AS, Drammen. Vardar driver produksjon av fornybar energi i området Viru Nigula, og har gitt et bidrag til Vasta-prosjektet fordi de ønsker å profilere seg positivt overfor nærmiljøet. Tilskuddet utgjør 0,53% av det totale budsjettet.
Tematisk spredning	Restaurering og revitalisering av historiske herskaps hus/skoler, tilrettelegging for undervisning, kulturelle aktiviteter og turisme.

Bevaring av europeisk kulturarv er den største sektoren i Estland. Det er det eneste mottakerlandet som har organisert støtten til kulturarvsektoren innenfor rammene av et statlig program, "Schools in Old Manors: Preservation of the historic manor ensembles and renovation of the manors according to modern educational requirements". Syv av skolene som er tildelt EØS-midler har deltatt årlig i et opplegg kalt "Forgotten Manors". Dette blir omtalt som et vellykket turistprosjekt med ulike virkemidler for å fremme besøk. Skolene samarbeider også med det estiske Arkivverket om historisk dokumentasjon rettet mot elevene, som kartlegger historisk materiale om de enkelte herregårdene. RA anser den estiske modellen som svært vellykket.

Estlands riksantikvar, Kalev Uustalu, var til stede på Wien-møtet i mai. Han presenterte det statlige programmet for deltakerne, og understreket følgende:

- Den målrettede satsingen gir maksimal effekt med hensyn til utnyttelse av en relativt begrenset sum penger.
- Den omfatter hele landet, og er knyttet tett opp mot regionale politiske prioriteringer (hver femte barneskole på landsbygda i Estland er lokalisert i et herskaps hus – til sammen 61 skoler).
- Hver eneste bygning har en multifunksjon og aktivitetene bidrar til utvikling av ekstra arbeidsplasser og små lokale aktiviteter, spesielt knyttet til besøkende utenfra.

Kommunene som deltar i denne omgangen med EØS-midler er relativt store og med relativt god økonomi sammenlignet med de øvrige. Søkerne ble anbefalt å søke på ordningen fra

sentralt hold. En åpenbar utfordring med denne framgangsmåten er forhåndsutplukkingen av prosjektene, som kan ses på som en udemokratisk prosess sammenliknet med åpen utlysning uten politisk innblanding.

Estiske myndigheter er godt fornøyde med resultatene så langt, og ønsker en liknende, målrettet satsing i neste periode. Det foreligger allerede foreløpige oversikter og budsjetter for tiltak ved ulike historiske bygninger. I følge myndighetene er det viktig at "the objects chosen could be monuments open for the society/general public/ integrated to the social life"². Estland ønsker med andre ord å åpne for andre typer bygninger og monumenter enn kun herskaps hus i neste periode.

I møte med norske myndigheter, ved den norske ambassaden i Tallinn, i mars 2006 uttrykte Estlands kulturminister Raivo Palmaru at estiske myndigheter ønsket å styrke de bilaterale forbindelsene mellom Estland og Norge innen kulturarvfeltet. Han informerte samtidig om landets prioriteringer på området. Estland er interessert i norsk partnerskap, men har i følge den estiske Riksantikvaren hatt problemer med å finne partnere. Dette kan skyldes at det har vært relativt små midler tilgjengelig og ingen fond for "soft projects"/kompetanseoverføring. Ett prosjekt, the Vasta manor complex, har norsk partner: Vardar Eurus AS, et vindenergifirma basert i Drammen som kun har bidratt med finansiell støtte. Den norske partneren bistår prosjektet med 0,53% av budsjettet og bli omtalt som en mulig framtidig samarbeidspartner.

Det ble ikke avholdt partnerskapsseminar i Estland, men landet har etterlyst mer kontakt med Norske miljøer i neste periode.

Estland er sterkt rammet av finanskrisen og estisk kulturarvforvaltning har fått inneværende års budsjett halvert. De har tiltaksplanene klare, men mangler finansiering. Ekstra tiltaksmidler under EØS-ordningene er derfor svært viktig for landet, og 85:15 fordelingen av midlene er allerede garantert. Det er god og styrket kontakt mellom Estlands og Norges kulturminneforvaltning, blant annet gjennom Østersjøsam arbeidet.

Estland og det baltiske området vil være en prioritert region for eventuelle partnerskap i neste periode.

---

² Rapport fra Estland over erfaringer fra Manor house-programmet og prioriteringer for neste periode. "Estonian suggestions for seeking Norway's financial aid 2009 to 2013".

Kulturarvens andel av totalt bevilget beløp	34%
Antall kulturarvprosjekter	8
Kulturarvprosjekter under andre fond og programmer.	Ingen.
Antall godkjente prosjekter med norsk partner.	0
Tematisk spredning	Forskning, turismeutvikling og tilrettelegging, by- og museumsutvikling, access

Spania har ikke tilhørt målgruppen for RAs engasjement i denne programperioden. Vi antar at den store og gledelige uttellingen for kultur under EØS-midlene skyldes at det denne gangen var midler tilgjengelig for mindre prosjekter innenfor et område som ikke er tilgodesett under strukturfondene.

Spania har, i likhet med Portugal og Hellas, mange års erfaring med å motta strukturmidler fra EU. Dette kan forklare den relativt lave interessen for å knytte seg til Norge. Disse landene har mindre motivasjon til å styrke båndene mot EFTA-landene, og betrakter nok EØS-midlene på linje med øvrige overføringer fra EU. Dette gjenspeiler seg antagelig også i prioriteringene på de norske ambassadene, der de ansatte i øst- og sentral-Europa er mer involvert i EØS-midlene enn ansatte på ambassadene i Spania, Portugal og Hellas.

Det ble ikke arrangert partnerskapsseminarer i Spania, og landet deltok heller ikke i Wien-møtet. RA har ingen kontakter i kulturminnesektoren i Spania.

Kulturarvens andel av totalt bevilget beløp	13%
Antall kulturarvprosjekter	8
Kulturarvprosjekter under andre fond og programmer.	Ingen.
Antall godkjente prosjekter med norsk partner.	0
Tematisk spredning	Rehabilitering, restaurering og revitalisering av historiske bygninger og anlegg, etablering av museumsvirksomhet, digitalisering av historisk materiale, tilgjengeliggjøring for publikum.

Den første kontakten mellom norske og greske kulturmyndigheter om ordningene var på Wien-møtet, der Hellas møtte med to representanter fra det greske kulturdepartementet; Kalliopi Florou og Eleni Oeconomopoulou. Dette ble et viktig møte for dem, en god anledning til å utveksle erfaringer med andre land som er inkludert i ordningene, samt å etablere nettverk.

MoU-ene kom sent på plass i Hellas. Kulturarvprosjektene ble også godkjent svært sent og like før ordningene for 2004-2009 ble avsluttet 30. april. Møtedeltakerne kunne fortelle at det hadde vært svært knapp tid til prosjektforberedelser, og at behovet for teknisk assistanse i søknadsprosessen var stort. Det greske NFP har håndtert finansieringsordningene på kulturarvfeltet alene, uten støtte fra andre relevante myndigheter, og ressursene har vært begrenset.

Den relativt lave andelen kulturarvprosjekter (i forhold til andre mottakerland) i et land som er så rikt på kulturminner av universell betydning kan skyldes manglende engasjement fra greske myndigheter på nasjonalt nivå. Den regionale/lokale forvaltningen i Hellas er i tillegg dårlig organisert, med begrensede ressurser. Dersom Hellas også inkluderes i neste periode med finansieringsordninger, er anbefalingene fra de greske deltakerne i Wien-møtet derfor at programformen kan være bedre egnet for Hellas enn satsing på mindre prosjekter.

Det var ingen partnerskapsseminar i Hellas på kulturarvområdet. På grunn av tidspress ble det heller ikke anledning fra gresk side på å lete etter partnere i Norge. Våre nyopprettede greske kontakter mener at dette kan skyldes den korte søknadsprosessen.

Imidlertid hadde NIKU i Norge tidlig kontakt med kulturminneorganisasjonen Elliniki Etairia om et potensielt partnerskapsprosjekt på Naxos. Søknaden gikk ikke gjennom. Kontaktpersonen i NIKU har informert RA om at Hellas er et tungt land å jobbe i for norske miljøer, og at dette skyldes to forhold: Det ene er at det krever veldig gode kontakter på høyt nivå, fortrinnsvis gjennom det norske institutt i Athen, for å få tillatelser til å jobbe med kulturminner. Grekerne er strenge; de har lang erfaring med internasjonale prosjekter som stikker av med materiale og kunnskaper om deres kulturminner. Den andre grunnen er de

nevnte nettverkene og kontaktene, hvor man beskytter og hjelper hverandre. NIKU hadde slike kontakter, men tydeligvis ikke de rette for EØS-prosjektet. Det er også rivalisering mellom partene i dette systemet.

Hellas har, i likhet med Portugal og Spania, mange års erfaring med å motta strukturmidler fra EU. Dette kan forklare den relativt lave interessen for å knytte seg til Norge. Disse landene har mindre motivasjon til å styrke båndene mot EFTA-landene, og betrakter nok EØS-midlene på linje med øvrige overføringer fra EU. Dette gjenspeiler seg antagelig også i prioriteringene på de norske ambassadene, der de ansatte i øst- og sentral-Europa er mer involvert i EØS-midlene enn ansatte på ambassadene i Spania, Portugal og Hellas. Det var for eksempel liten kontakt mellom RA og Den norske ambassaden i Athen om EØS-midlene.

Hovedkonklusjon er at ordningene er dårlig organisert i Hellas, og at kontakten med Norge har vært minimal.

Ungarn

HU

Kulturarvens andel av totalt bevilget beløp	26%
Antall kulturarvprosjekter	22
Kulturarvprosjekter under andre fond og programmer.	Av relevante prosjekter for kulturarvsektoren finner vi HU0145, som er et kulturlandskapsprosjekt under "Academic research". Det ligger også 45 kulturarvrelevante prosjekter under fondene. Disse er: HU0069 "Research fund for young researchers": To prosjekter. HU0068 "NGO Fund": 42 prosjekter. HU0013 "Hungary-Ukraine cross border cooperation": Ett prosjekt med kulturarvrelevans.
Antall godkjente prosjekter med norsk partner.	4 HU0124 "Reconstruction of Baranya County Archaeological Museum and its endowment with new functions". Prosjekteier: Baranya County Council. Norsk partner: Norsk håndverksutvikling. NHU står til disposisjon på konsulentbasis. Prosjektet har endret seg mye underveis, møter har blitt avlyst og det har vært uklarheter rundt det økonomiske. RA, ved Terje Nypan, holder kontakt med prosjektet. HU0095 "Past, present, and future of the 400 years old bishop's palace". Prosjekteier: Municipality of Sümeg. Norsk partner: Cowi AS. HU0100 "The regeneration of the Castle at the foothills of the Tenkes". Prosjekteier: Local Government of Siklós. Norsk partner: NIKU. HU0120 "European Roma Special College of Music". Prosjekteier: Camp Europe Felsoörs LLC. Norsk partner: Norwegian Jazz Society.
Tematisk spredning	Renovering og revitalisering av historiske bygninger og anlegg, digitalisering av historisk arkivmateriale, museum og utstillinger.

Over en fjerdedel av EØS-midlene i Ungarn går til kulturarv. Det er et meget godt resultat for sektoren, som er aktiv og ser ut til å fungere meget godt. Andelen partnerskap er derimot lav; fire prosjekter av en total på 22. Samarbeidsprosjektene er i tillegg lite profilerte. Det ble ikke avholdt partnerskapskonferanse i Ungarn, noe som kan bidra til å forklare den lave andelen partnerskapsprosjekter.

Samarbeidsprosjekter med donorland fikk imidlertid høy prioritet i søkesystemet. Ti ekstra poeng ble gitt til søkere med partner i Norge, Island eller Liechtenstein. Dette var uheldig, da et rush at partnerskapsenhendelser ble sendt til Norge i tiden rett før søknad. Det var en enorm pågang der RA ikke hadde mulighet til å hjelpe alle.

Ungarn v/National Office for Cultural Heritage (KÖH) tok selv initiativ til et seminar om EØS-ordningene i 2006. Seminaret var et samarbeidsarrangement mellom RA, Den norske ambassaden i Budapest og UD, både med hensyn til finansiering og ressurser. Møtet ble avholdt 16. november 2006 med 80 deltakere fra Ungarn, og ble ansett som vellykket. Det var bred deltakelse fra kulturminnesektoren både nasjonalt og regionalt, og behovet for informasjon om ordningene var stort. Riksantikvaren fikk anledning til å fremme norsk spisskompetanse og stimulere til bilateralt samarbeid. Kontakten med KÖH har bestått. En avdelingstur for ansatte i RA ble lagt dit i november 2007.

Riksantikvarens erfaringer med Ungarn har vært positive. RA ble invitert, og deltok i, et fagseminar om restaurering av vinduer i historiske bygninger i Budapest i november 2008. Norske miljøer har god kompetanse på vindusrestaurering og miljøregnskap, områder som det er stor etterspørsel etter i Budapest. Ungarn har en kompetent kulturminneforvaltning og er et interessant land med muligheter for bilateralt samarbeid. Ambassaden i Budapest var i tillegg meget aktiv.

Organiseringen av ordningene i Ungarn

National Development Agency er National Focal Point, underlagt Ministry of Local Government and Regional Development. NFP har hatt problemer med forvaltningen av ordningene, og kan ses på som motstykket til Tsjekkia på dette området. Mange søknader ble avvist, saksbehandlingstiden var lang, og det kom endringer i søkeprosessen underveis. PROMEI Ltd er engasjert som "application management office".

Erfaringer

Ungarn deltok i Wien-møtet med tre deltakere: Tamas Fejerdy, visepresident i KÖH, og to representanter fra Focal Point; Attila Török og Timea Tarnoczky. Visepresidenten for KÖH var særlig aktiv med hensyn til erfaringer og innspill. Han forsikret om at EØS-midlene har stor betydning for Ungarn.

Ungarns innspill i Wien-møtet var som følger:

- 1) *Norway's suggested priority areas are in line with Hungarian policy on cultural heritage.*
- 2) *It is fine with restoration projects, but more emphasis should be put on maintenance and capacity building.*
- 3) *Both small and bigger projects, and also programmes are important, and one should not give preference to any of them. There are no problems organising and administering bloc grants in Hungary.*

Ungarn var det mottakerlandet som hadde størst problemer med statsstøtte/state aid. Problemet er belyst og kommentert av Europakommisjonen i dokument C(2009)2902 datert 8. april 2009. Noen vanskeligheter rundt anbudsproblematikk/public procurement har også oppstått i Ungarn. Dette har for så vidt vært et generelt byråkratiproblem for alle mottakerlandene, men i Ungarn har det fått størst konsekvenser. Et eksempel er prosjektet HU0124 "Reconstruction of Baranya County Archaeological Museum and its endowment with new functions", nevnt ovenfor. Den norske partneren har fått en endret status i prosjektet grunnet uklare regler om offentlige innkjøp.

Ungarn understreket i Wien at gode forberedelser er den viktigste oppgaven for å lykkes med et prosjekt. For best mulig å kunne oppnå dette, trengs det ressurser. Landet foreslo dermed økte muligheter for å kunne søke sårkornmidler. Ytterligere hjelp til søknadsprosessen og prosjektforberedelse (teknisk assistanse) er også ønsket.

Et såkornsfond ble etablert i Ungarn som en del av tredje utlysning: "National seed money fund", med en total allokering på € 450 000 (kun € 282 000 ble brukt). Fondsforvalter var Regional Development Holding Ltd. Dette var imidlertid ikke en separat utlysning på linje med andre fond. Man søkte som første del av en to-steps-prosess, det vil si at man søkte om såkornsmidler for å kunne utvikle steg to. En rekke søkere ble valgt ut til å utarbeide komplette søknader (steg to), noen med og noen uten såkornsmidler.

Litauen

LT

Kulturarvens andel av totalt bevilget beløp	18%
Antall kulturarvprosjekter	23
Kulturarvprosjekter under andre fond og programmer.	NGO-fondet (LT0008) inkluderer to kulturarvprosjekter.
Antall godkjente prosjekter med norsk partner.	0
Tematisk spredning	Turismeutvikling/tilrettelegging, restaurerings- og investeringsprosjekter, bevaring av trebygninger, synagoger, herskaps hus og parker, tilgjengeliggjøring (access).

Den lave andelen av kulturarvprosjekter Litauen, og det høye antallet prosjekter indikerer at de godkjente prosjektene er relativt små. Litauen har vektlagt lokale prosjekter og kommunene ble oppfordret til å søke. Et hovedinntrykk er at forvaltningen er svak nasjonalt, men sterk lokalt. Kommunenes sentralforbund (KS) har et stort engasjement i Litauen. Kommunal sektor er viktig for litauerne.

Litauen deltok i Wien-møtet med tre representanter; kulturattachéen fra Litauens ambassade i Wien, Rita Valiukonyte, en representant fra NFP, Lina Kliukiene, og assisterende direktør i det litauiske kulturdepartementet, Algimantas Degutis, som RA også samarbeider med i Østersjøgruppen.

NFP i finansdepartementet hadde problemer med å håndtere pågangen om teknisk assistanse. Et eksternt firma ble derfor engasjert for å ta seg av alle henvendelsene, Central Project Management Agency (CPMA). Kontakten mellom nasjonalt og regionalt nivå har vært god. Det ble opprettet fond for kompetanseoverføring og styrking av samarbeid på lokalt og regionalt nivå mellom Litauen og Norge, og for styrking av lokale myndigheters administrative kapasitet. Fondet ble forvaltet av innenriksdepartementet, men omfattet ikke kulturarvprosjekter eksplisitt. Dette kan likevel bidra til å forklare hvorfor små søkere har lykket generelt under midlene. NFP har arrangert informasjonsseminarer over hele landet, og CPMA har fulgt opp med teknisk assistanse nasjonalt.

Litauen vil ennå ikke si noe om hvordan prioriteringene for neste periode med EØS-midler vil bli, men tror at kulturarv vil være med videre. De melder at prosjekter med et tverrsektorielt fokus (cross-cutting issues) ikke har lykket så langt. Det har vært et problem at de tverrsektorielle elementene i prosjekter har blitt kuttet bort.

I likhet med Latvia, har RA gode og sterke forbindelser med Litauen. Kontakten i forbindelse med EØS-ordningene ble etablert tidlig, allerede i 2004. Det har vært flere møter mellom RA og litauiske kulturmyndigheter i løpet av denne perioden (2004-2009) der EØS-finansieringsordningene har vært diskutert, og der det har vært uttrykt gjentatte ønsker om partnerskap. De tematiske prioriteringene passer også norsk kompetanse bra. Den nasjonale

kulturminneforvaltningen oppfattes imidlertid som relativt svak, og det kan ha vært medvirkende til at partene ikke har lyktes.

Et konkret prosjekt eksempel som har blitt fremmet, og som RA anbefaler at blir fulgt opp, er utarbeidelse av litauisk nasjonal handlingsplan for bevaring av truede kulturminner. Forslaget innebærer et samarbeidsprosjekt med Riksantikvaren. Tilstanden til flere unike kulturminner er svært dårlig og krever rask handling om de ikke skal forsvinne. RA anbefaler at den nevnte prosjektideen blir utredet med tanke på en søknad i neste periode. Litauen har også vist interesse for prosjekter på tre og trearkitektur.

Det ble ikke arrangert partnerskapsseminar i Litauen.

RA har god kontakt med Litauen gjennom Østersjøsam arbeidet, der lederskapet er litauisk (Alfredas Jomantas).

Latvia

LV

Kulturarvens andel av totalt bevilget beløp	6%
Antall kulturarvprosjekter	6
Kulturarvprosjekter under andre fond og programmer.	Fondet LV0011 "Short Term Expert Fund" omfatter fire prosjekter som er kulturarvrelevante.
Antall godkjente prosjekter med norsk partner.	<p style="text-align: center;">3</p> <p>LV0033 "Restoration of Kuldīga District Museum and Establishment of Wooden Architecture Restoration Craftsmen Workshop". Prosjekteier: Kuldīga Town council. Norsk partner: Norsk håndverksutvikling /NHU). Samarbeidsprosjektet fungerer meget godt, med gjensidig erfaringsutveksling. Håndverkere fra Frogn kommune, Drøbak, er også involvert. Dette prosjektet inngår som en del av Connecting Communities, der målet er å synliggjøre EØS-midlene i Norge ved at norsk partner viser fram samarbeidet i sitt lokalmiljø. NHU vil synliggjøre dette prosjektet på Håndverksdagene på Maihaugen i oktober 2009.</p> <p>LV0094 "Landscape Along the Gauja River – Revitalization of Historical Center of Valmiera". Prosjekteier: Valmiera Town Municipality. Norsk partner: Randsfjordsmuseene. Det har vært gjensidig erfaringsutveksling mellom partnerne i prosjektet. Randsfjordsmuseene har også vært involvert i flere søknader fra Latvia.</p> <p>LV0034 "Documentation and preservation of Soviet period non-conformist cultural heritage for the collection of the Contemporary Art Museum of Latvia". Prosjekteier: State agency "The New "Three Brothers"". Norsk partner: Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design. Partnerskapet ser ikke ut til å være reelt.</p>
Tematisk spredning	Restaurering, revitalisering/gjenbruk, museumsutvikling og bevaring av historiske landskap.

Andelen kulturarvprosjekter i Latvia er lav, og lavere enn i de øvrige mottakerlandene. Det er overraskende, da kontakten mellom norske og latviske kulturminnemyndigheter er, og har vært, tett og god gjennom mange år. Latvia er et land der RA kjenner kulturminnemyndighetene godt, og der vi har konkret samarbeidserfaring fra før ordningene ble opprettet ("training of craftsmen", dør- og vindusrestaurering). Årsaken *kan* være manglende samarbeid nasjonalt mellom involverte parter som NFP, finansdepartementet og kulturdepartementet. Som i Litauen opplever vi at kulturminneforvaltningen står svakt nasjonalt.

Riksantikvaren opprettet tidlig kontakt om ordningene med latviske kulturminnemyndigheter. Et møte med Latvias riksantikvar Juris Dambis i State Inspection for Cultural Heritage fant sted i februar 2005. I møtet ble det orientert om mulighetene på vårt område innenfor EØS-midlene. Fra Latvias side ble det informert om de foreløpige prioriteringene, som var praktisk opplæring av håndverkere, restaurering av historiske bysentra og bevaring av latviske trebygninger. State Inspection ble besøkt igjen i september 2009, da RA var i Kuldiga (se prosjekt LV0033 over) og Riga på avdelingstur.

Riksantikvaren deltok med egen kulturarvworkshop på et seminar om lokal og regional utvikling Latvia - Norge 6. april 2006, der det ble fokusert på Latvias prioriteringer under ordningene.

Det ble også arrangert et informasjons- og partnerskapsseminar for kulturminnesektoren i Latvia 12. desember samme år. RAs søsterorganisasjon State Inspection for Cultural Heritage var med-arrangør for seminaret. På dette område skiller Latvia seg fra de øvrige landene der det ble arrangert slike seminarer. Som regel har det vært samarbeid på departementsnivå.

Deltakere fra Norge var:

1. Norsk Handverksutvikling, 2. Frogn kommune	Prosjekt godkjent
3. Randsfjordmuseene	Prosjekt godkjent.
4. Aust-Agder fylkeskommune	Prosjekt avvist.
5. Ryfylkemuseet	Ikke partner i søknad

Fire av de fem norske institusjonene som deltok på seminaret var inkludert som partnere i søknader fra Latvia. Totalt tre kulturarvprosjekter ble nominert i denne utlysningen. Ett av prosjektene hadde norsk partner: Kuldiga by i samarbeid med Norsk handverksutvikling og Frogn kommune. De to andre prosjektene med norsk partner søkte igjen i neste utlysning, der Randsfjordmuseene fikk godkjent sitt museumsprosjekt med Valmiera kommune. I det tredje partnerskapsprosjektet er det Nasjonalmuseet som er norsk partner.

Med tre partnerskapsprosjekter i Latvia, halvparten av de seks som ble godkjent, anser vi resultatet av seminaret som godt. Interessen for samarbeid var stor og deltakerne var takknemlige for anledningen til uformell kontakt. Fellesnevner og medvirkende til det gode resultatet var at flere deltakere hadde opprettet kontakt på forhånd og var i gang med prosjektutvikling. Utfordringen har vært å fremskaffe norske aktører som har ressurser nok til å inngå i internasjonalt samarbeid.

Latvia var til stede i Wien-møtet med direktøren for EU Funds Department fra Ministry of Culture, Sanita Rancane. Latvias riksantikvar var påmeldt, men rakk ikke møtet. Representanten opplyste at både "renovation, maintenance and sustainable use of resources" kan være interessante prioriteringer i neste periode, og at de vil legge stor vekt på temaer som er viktige for mindre steder og kommuner. I likhet med flere av de andre møtedeltakerne var hun opptatt av at turisme i enda større grad bør fokusere på "social aspects and community development" og ikke bare på den økonomiske dimensjonen.

Det ble påpekt at kravene til rapportering og indikatorene for dette er svært kompliserte for små, lokale søkere, og at det er ønskelig med enklere prosedyrer. Det meldes også at partnerskapsseminar er viktige tiltak, og at det er behov for prosjektgjennomgang underveis for å høste erfaring.

På møte i Østersjøsamrådet i Schleswig i mai 2009 meldte den latviske representanten, Katrine Kukaine fra State Inspection, om problemene landet har med skoler i herskaps hus

(Schools in Manor houses, som i Estland). Disse forfaller fordi skolene blir lagt ned. Det bør undersøkes om den estiske modellen for rehabilitering av disse kan anvendes i Latvia.

Latvia er hardt rammet av finanskrisen og har fått kutt i alle budsjett, inkludert kulturarv, på 30%. State Inspection har mistet flere ansatte. Ny kulturminister ble utnevnt i 2009, og det har avstedkommet en organisatorisk reform i sektoren som ennå ikke er på plass.

Riga Forum 2010.

Som deltakerland i Østersjøsam arbeidet, skal Latvia være vertsland for "The 4th Cultural Heritage Forum in the Baltic Sea Region", Riga, 9. – 12. september 2010.

Parallelt med planleggingen av Riga Forum 2010 og arbeidet med EØS-ordningene, foregår det planer om å gjenoppta samarbeid på dør- og vindusrestaurering mellom Latvias State Inspection og RA i Norge. Konkret vil dette samarbeidet gå ut på restaurering av vinduer i Rigas historiske bysentrum, der tendensen nå er utskiftning til moderne vinduer i strid med god byggeskikk og miljøhensyn. Bakgrunnen er et statlig innsparingsprosjekt som går ut på effektivisering av oppvarming av hus ved blant annet utskiftning av vinduer.

Malta

MT

Kulturarvens andel av totalt bevilget beløp	33%
Antall kulturarvprosjekter	3
Kulturarvprosjekter under andre fond og programmer.	Ingen fond ble etablert på Malta.
Antall godkjente prosjekter med norsk partner.	0
Tematisk spredning	Utvikling av forvaltningsplan, konsolidering og konservering av historiske anlegg.

Malta har, i likhet med Kypros, et stort antall kulturminner i forhold til innbyggere. Landet er derfor helt avhengige av støtte utenfra for å kunne håndtere forvaltningen av kulturarven. Det er en utfordring å skaffe gode konservatorer. Landet har svært gode erfaringer med EØS-midlene. Samarbeidet mellom NFP og kulturarvmyndighetene har vært godt, noe som kan ha vært medvirkende til den høye andelen av midler til denne sektoren. Ansvar for EØS-finansieringsmekanismene er lagt til statsministerens kontor.

Malta deltok i Wien-møtet med en representant fra Malta Heritage, Mule Stagno. Hans erfaring så langt er at behovet er stort for å styrke kompetansen i Malta i henhold til internasjonale standarder for restaurering og konservering av kulturarven, og han etterlyser "soft projects"/kompetansehevede tiltak i neste periode. Det ble uttrykt ønske om at Norge kunne være en katalysator for standardisering av kvaliteten på opplæringstiltak med hensyn til restaurering og vedlikehold, noe som ble støttet av andre møtedeltakere.

RA besøkte landet i 2008 som en del av foto- og researcharbeidet i forbindelse med bokprosjektet. EØS-prosjektet som ble besøkt var "Concervation of Hal Saflieni Hypogeum World Heritage Site" (MT0014). RA fikk en sjelden tillatelse til å fotografere ved dette unike verdensarvstedet, og ble grundig satt inn i tiltakene for å bevare det 5000 år gamle gravkammeret (klimaovervåking, besøkskontroll, 3D-modell til interaktivt bruk med mer). Representanter for Hertiage Malta var vertskap for oppholdet.

RA deltok i april 2005 i møter om EØS-midlene med Heritage Malta og Malta Centre for Restoration (begge under det maltesiske kultur og turistdepartementet). Møtene var en del av de årlige konsultasjonene mellom Malta og den norske ambassaden i Roma, og fant sted på Malta. Etter møtene i 2005 konkluderte RA med at malteserne er høyt utdannet og dyktige innenfor vårt fagfelt, og at de allerede har relevante europeiske samarbeidspartnere med kunnskap på områder der Norge ikke har forutsetninger for å konkurrere. RA anså derfor at partnerskap var mindre aktuelt. RA tilbød likevel Heritage Malta assistanse med å finne norske fagkontakter dersom det ble aktuelt.

Det ble ikke arrangert partnerskapsseminar i Malta, og kulturarv var ikke inkludert som tema under EØS-seminaret i landet.

Under møtet i Wien ble det uttrykt ønske om mer faglig kontakt med Norge i neste runde.

Polen

PL

Kulturarvens andel av totalt bevilget beløp	19%
Antall kulturarvprosjekter	36
Kulturarvprosjekter under andre fond og programmer.	<p><i>CEF (PL0221)</i></p> <p>Polen er det eneste mottakerlandet med eget fond for levende kultur, "the Cultural Exchange Fund" (CEF). Midler til Kulturutvekslingsfondet er allokert fra kulturarvandelene og den bilaterale kontakten koordineres fra norsk side av Kultur- og kirke departementet. CEF har fire prioriteringsområder;</p> <ul style="list-style-type: none"> - musikk og scenekunst - visuell kunst - kulturarv (soft projects) - litteratur og arkiv. <p>Kulturarv utgjør den nest største delen av fondet. CEF har bidratt til å styrke kontakten mellom Norge og Polen på kulturområdet og til å fylle nyrenoverte bygninger med kulturelle aktiviteter. Det har også åpnet opp for bilateral kompetanse- og erfaringsutveksling/soft projects, der Norge har forutsetninger for å bidra.</p> <p>Norsk partner er obligatorisk i CEF, og partnerskapsprosjektene her kommer i tillegg til de 14 samarbeidsprosjektene nevnt i tabellen. Per august 2009 er to kulturarvprosjekter godkjent under ordningene, og RA er partner i begge³.</p> <p>To kulturutvekslingsfondsprosjekter inngår i Connecting Communities, der målet er å synliggjøre EØS-midlene i Norge ved at norsk partner viser fram samarbeidet sitt. Stella Polaris vil synliggjøre sitt samarbeid med en polsk teatergruppe ved å lage fire korte dokumentarfilmer. Lande Film vil presentere sitt prosjekt via digitalt film/teater-stunt live på PC og på storskjerm i de største byene.</p> <p><i>NGO-fond</i></p> <p>Kulturarv var også en av de søkbare sektorene under NGO-fondet "Equal Opportunities and Social Inclusion", PL0170. Her ligger seks prosjekter med kulturarvrelevans per sept. 2009. Resultatene fra tredje utlysning er ikke klare.</p>

³ Gjelder prosjekt om forvaltning av verdensarvsteder i Norge og Polen (første utlysning) og prosjekt om ulovlig handel av kunst- og kulturgjenstander (andre utlysning).

	<p>Polen har også et såkornsfond.</p> <p><i>Andre områder</i> Under andre prioritetsområder finner vi ti prosjekter som har relevans for kulturarvsektoren: Under "Health and childcare" ligger prosjektet PL0057. Under "Academic research" ligger PL0086, PL0258, PL0259 og PL0267. Under "Regional policy and cross-border activities" ligger PL0222, PL0224, PL0228, PL0406 og PL0415.</p>
<p>Antall godkjente prosjekter med norsk partner.</p>	<p style="text-align: center;">14</p> <p>PL0027 "Renovation and Modernisation of the Gallery of 19th Century Polish Art in the Sukiennice, Cracow". Prosjekteier: National Museum in Krakow. Norsk partner: Norsk institutt for luftforskning (NILU). PL0242 "Renovation of historic churchses in the Orthodox Diocese of Lublin - Chelm". Prosjekteier: The Orthodox Diocese of Lublin-Chelm". Norsk partner: Norsk Institutt for kulturminneforskning (NIKU). PL0243 "Redevelopment and expansion of the cultural infrastructure of the Polish Maritime Museum for the purposes of the Maritime Culture Centre". Prosjekteier: The Polish Maritime Museum in Gdansk. Norsk partner: Stavanger sjøfartsmuseum. PL0250 "Regio Ferrea. The Project of Preservation an Old Foundry in Starachowice". Prosjekteier: The Nature and Technology Museum Ecomuseum of Jan Pazdur in Starachowice. Norsk partner: Norsk bergverksmuseum, Kongsberg. PL0240 "Museum of Technical Science and Transportation - Art Depot in Szczecin". Prosjekteier: The Urban Municipality of Szczecin. Norsk partner: Norsk teknisk museum. PL0238 "Cultural-Educational Centre in Boleslawiec - 1st Stage - Building of Boleslawiec Centre of Arts - International Centre of Ceramics". Prosjekteier: City Commune Boleslawiec. Norsk partner: Molde commune. PL0097 "Research on digitalisation and 3D reconstruction of European cultural heritage". Prosjekteier: Warsaw University of Technology. Norsk partner: SINTEF. PL0393 "Revitalization and development of historic complex of wooden architecture of the town of Zgierz". Prosjekteier: Commune of the Town of Zgierz. Norsk partner: SINTEF. PL0236 Renovation and adaptation for cultural purposes of the Warsaw's Old Town basements within the area entered into the UNESCO's World Heritage List". Prosjekteier: Capital City of Warsaw. Norsk partner: Bergen kommune. PL0241 "Revitalisation of the Arsenal At Ujazdowski Castle in Warsaw meant for the International Artistic Exchange Centre - second stage. Purchase of equipment and land development". Prosjekteier: Centre for Contemporary Art Ujazdowski Castle. Norsk partner: Nordisk kunstnarsenter Dalsåsen. PL0239 "Vanishing monument- saving the Sanctuary in Swieta Lipka". Prosjekteier: The Convent House of the Society of Jesus in Swieta Lipka. Norsk partner: Patina Møbelrestaurering. PL0346 "The International Dialogue Centre in Krasnogruda - Revitalisation of a Historical Manor Complex". Prosjekteier: Borderland Foundation. Norsk partner: Norsk Institutt for</p>

	<p>kulturminneforskning (NIKU). PL0466 "Preservation and Protection of European Cultural Inheritance: Securing the [Princes] Czartoryski XX Foundation Collection in deposit at the National Museum of Poland in Krakow, from Deterioration; Theft and Vandalism". Prosjekteier: Princes Czartoryski Foundation in collaboration with the National Museum of Poland in Krakow. Norsk partner: Høgskolen I Lillehammer. PL0344: Revitalisation of the renaissance synagogue in Zamosc for the needs of the Chassidic Route and the local community". Prosjekteier: Foundation for the Preservation of Jewish Heritage. Norsk partner: Det mosaiske trossamfunn I Trondheim. Usikker på partnerskapsstatus. Det har ikke lyktes RA å komme i kontakt med norsk partner.</p>
Tematisk spredning	Investeringsprosjekter/renovering, restaurering, revitalisering av historiske bygninger og anlegg, modernisering og oppgradering, digitalisering av historisk arkivmateriale, museumsutvikling/utstillinger, strakstitak.

Polen har vært det landet RA har hatt tettest kontakt med i 2004-2009, og grunner til det er naturlig nok at landet er den største mottaker av midler og har et stort antall prosjekter på kulturarvområdet. Kulturarvens andel av totalt bevilget beløp er imidlertid ikke spesielt høy sammenlignet med flere andre mottakerland, mens antall partnerskapsprosjekter er på topp.

Polen var godt representert i Wien-møtet, med deltakere fra Kulturministeriet; Marek Gozdz, og fra NFP; Malgorzata Glowacka. De orienterte blant annet om at satsingen på kulturarv har et stort potensial for promotering. Polske medier er svært interesserte i prosjektene under EØS-ordningene, og omdømmeeffekten for Norge er uvurderlig. På polsk side har de i tillegg vært enestående dyktige med hensyn til produksjon av informasjons- og profileringstiltak i form av brosjyrer, små bøker, CD-er, filmer og nettinformasjon – alt produsert på eget initiativ. I dette materialet redegjøres det grundig for den betydningen polske myndigheter legger i satsingen på kulturarv.

I tillegg har Den norske ambassaden i Warszawa vært veldig flinke til å informere både i Polen og her hjemme. De har hatt god kontakt med sektoren hele veien og gjort en kjempeinnsats for å holde aktørene oppdatert underveis.

Miljøvernminister Helen Bjørnøy besøkte to EØS-prosjekter på kulturarv under sitt statsrådsbesøk i Warszawa mars 2007; gamlebyen i Warszawa og slottet i Wilanow. Hun hadde også møter med kulturminister Kazimierz Michal Ujazdowski, der EØS-midlene var hovedtema. RA deltok på møtet med daværende riksantikvar Nils Marstein.

Organisering

I Polen har NFP vært lokalisert i Ministry of Regional Development, mens kulturdepartementet har hatt ansvar for utlysningene på sitt område (individuelle prosjekter på kulturarv pluss Kulturutvekslingsfondet - CEF). Samarbeidet mellom de to enhetene blir omtalt som "komplisert, men greit". NFP melder at det er et høyt aktivitetsnivå fra kulturminnemyndighetene i landet på området, og refererer spesielt til det høye antallet søknader til EØS-midlene på kulturarv.

Partnerskap

Polen har hatt to typer utlysninger; investeringsprosjekter der det ikke er krav om partnerskap, men der det gis tilleggspoeng for norsk partner, og "soft projects" der partnerskap mellom Polen og Norge er obligatorisk (Kulturutvekslingsfondet - CEF).

Polen er på mange måter Tsjekkias rake motsetning når det kommer til partnerskap. Det er godt samarbeid på alle nivåer, og Norge og Polen har felles uttalt målforståelse. Ikke minst har ambassaden i Polen vært svært aktive.

Det ble arrangert parterskapsseminar i Warszawa/Wilanow 16. februar 2007.
Deltakere fra norsk side var:

1. Opera Vest og BIT 20 Ensemble	Prosjekt avvist i individuelle prosjekter. Prosjekt godkjent under kulturutvekslingsfondet
2. Riksantikvaren (ICC)	Prosjekt godkjent under kulturutvekslingsfondet
3. SINTEF	Prosjekt nominert, men avvist hos FMO ⁴
4. Oslo Kommune, Bergen kommune	Prosjekt godkjent
5. Norsk Kulturarv	Var ikke partner i søknad
6. Stavanger Sjøfartsmuseum	Prosjekt godkjent
7. Nordisk kunstnarsenter Dalsåsen	Prosjekt godkjent
8. Norsk Teknisk Museum	Prosjekt godkjent
9. NIKU	Prosjekt godkjent (2 stk)
10. Riksantikvaren (Wilanow)	Prosjekt ikke nominert

Med unntak av NGOen Norsk Kulturarv var alle aktørene inkludert i søknader. Alle prosjekter med unntak av SINTEF og Riksantikvarens ene prosjekt ble godkjent hos givene. Tre av prosjektene med norsk partner valgte å søke kulturutvekslingsfondet fremfor individuelle prosjekter og fikk gjennomslag der. Oslo kommune ble erstattet med Byantikvaren i Bergen etter seminaret og deres prosjekt ble også godkjent.

I Polen hadde RA flere runder med kulturministeriet omkring betydningen av bilaterale partnerskap og hvordan vi sammen skulle oppnå disse. Det var også lange samtaler og diskusjoner om betydningen av workshops, en arbeidsform som tydeligvis var relativt ukjent for våre polske kollegaer⁵. Det var til å begynne med motstand mot å dele informasjon på en slik uformell måte. Men da seminaret ble planlagt og gjennomført var det enighet om formen og målsettingen var klar og omforent. Signalene som gikk ut til de polske søkerne fra politisk ledelse og NFP i Polen var entydige: Partner fra donorland er noe vi ønsker. Det var også stor lettelse og glede på polsk side over at metode og gjennomføring var så vellykket. Fra polsk side ble det i etterkant vist spesielt til dette seminaret og uttrykt ønske om at etterfølgende seminarer måtte legges opp på tilsvarende måte.

På grunn av ekstra poeng og krav om partner har RA håndtert en stor mengde partnerskapsenhendelser fra Polen. Det har ikke vært mulig for RA å finne partnere i henhold til interessen, noe som bl.a. ble påpekt fra polsk side i Wien-møtet.

Obligatorisk partnerskap og ekstra poeng har derfor absolutt to sider: det stimulerer til bilateral kontakt, men det er vanskelig å møte forventningene fra mottakersiden fordi det er for få og små fagmiljøer i Norge. Et viktig bidrag for å fremme flere partnerskap vil være tilgjengelige såkornmidler fra første dag, slik at det er økonomisk rom for å møtes og utarbeide felles søknader.

Den løpende og til dels uformelle kontakten mellom RA og det polske kulturdepartementet har vært viktig og skapt et godt klima for diskusjoner om felles verdier og mål.

⁴ SINTEF ble avvist som partner på grunn av regelverket om offentlige anskaffelser.

⁵ Se denne rapportens del II, om mål og metode for workshops på partnerskapsseminarer.

Portugal

PT

Kulturarvens andel av totalt bevilget beløp	22%
Antall kulturarvprosjekter	8
Kulturarvprosjekter under andre fond og programmer.	Kulturarv var ikke representert under andre fond og programmer.
Antall godkjente prosjekter med norsk partner.	<p>5</p> <p>PT0026 "Restoration of historic buildings in the cultural landscape of Sintra, a world heritage site". Prosjekteier: Parques de Sintra - Monte da Lua, S.A (PSML). Norsk partner: NIKU. (NIKUS deltakelse i prosjektet er avsluttet).</p> <p>PT0045 " Restoration of the Garden of the Countess of Edla and Design of a New Adjacent Garden (Park of Pena)". Prosjekteier: Parques de Sintra - Monte da Lua, S.A (PSML). Norsk partner: NIKU. (NIKUs deltakelse i prosjektet starter opp høst 2009). NIKU kan melde om et veldig godt samarbeid i de to ovennevnte prosjektene. De kom i stand ved at portugisisk partner tok kontakt med ambassaden i Lisboa, som formidlet kontakten med NIKU.</p> <p>PT0044 "Project Hercules - Cultural Heritage Study and Safeguard". Prosjekteier: University of Evora. Norsk partner: NIKU. Dette er ikke et reelt partnerskap. Prosjektet er ukjent for NIKU.</p> <p>PT0019 "Celebration of Coastal Culture". Prosjekteier: Mutua dos Pescadores. Norsk partner: Universitetet i Tromsø og Museum Nord. Et meget vellykket prosjekt, etter RAs mening. Prosjektet er presentert i boka "Culture and continuity" som eksempel fra Portugal, og hadde også et arrangement under Connecting communities i Tromsø og på Vannøya i juli 2009.</p> <p>PT0022 "Schist Heritage Network". Prosjekteier: Pinus Verde. Norsk partner: Røros museum.</p>
Tematisk spredning	Dokumentasjon av og tilgang til kystkultur/sosial og økonomisk utvikling, bevaring av historiske hageanlegg, dokumentasjon av hvalfangst, utvikling av konserveringsmetoder.

Portugal var først på banen med å sette kulturarv høyt på prioriteringslisten. Da Norge på det tidspunktet ikke hadde opparbeidet erfaring gjennom bilaterale forhandlinger, ble Riksantikvaren bedt om å delta i møter i Portugal sammen med UD og MD for blant annet å kartlegge den nasjonale forvaltnings- og implementeringsstrukturen på kulturarvområdet. Det var i utgangspunktet også ønskelig fra norsk side å vektlegge temaer som regional/lokal utvikling og turisme/bærekraftig utvikling. I kontakten med portugisiske myndigheter ble det fra deres side påpekt at det er store utfordringer på kulturminneområdet, og at Portugal i stor grad vektlegger bruk av kulturminner i arbeidet med et godt og konkurransedyktig tilbud til

turister. Turisme har stor betydning for Portugals økonomi generelt, og myndighetene ønsket å bruke både den faste kulturarven og kulturlandskap for å sikre økonomisk vekst i hele landet.

Portugal har ikke vært et prioritert land for RA med hensyn til kontakt og oppfølging. Det er ikke arrangert partnerskapsseminar i landet, men norske aktører har vært til stede ved andre typer arrangementer der prosjekter under EØS-ordningene har vært fremmet. Den generelle tilbakemeldingen i den forbindelsen har vært at møtene til dels har vært preget av interessekonflikter og rolleblanding.

Likevel er det en stor andel samarbeidsprosjekter i Portugal. En medvirkende årsak kan være betydelig engasjement fra enkeltpersoner som kjenner både Norge og Portugal godt, og i tillegg har kunnet fungere som mellomledd og tolk⁶. Inntrykket er at portugisisk-norsk samarbeid har vært konkret, intensivt og vellykket. Et annet særtrekk er at nedslagsfeltet for prosjektene har vært stort, og både faglige og tverrsektorielle interesser (cross-cutting issues) er ivaretatt.

Samarbeidsprosjektene har kommet i stand med initiativ fra prosjektnivå. Kulturminnemyndighetene i begge land har vært lite involvert, og det har vært lite samarbeid.

Portugal har, i likhet med Hellas og Spania, mange års erfaring med å motta strukturmidler fra EU. Dette kan forklare den relativt lave interessen på forvaltningsnivå for å knytte seg til Norge. Disse landene har mindre motivasjon til å styrke båndene mot EFTA-landene, og betrakter nok EØS-midlene på linje med øvrige overføringer fra EU. Dette gjenspeiler seg antagelig også i prioriteringene på de norske ambassadene, der de ansatte i øst- og sentral-Europa er mer involvert i EØS-midlene enn ansatte på ambassadene i Spania, Portugal og Hellas. Likevel formidlet ambassaden verdifull kontakt mellom Parques de Sintra og NIKU (se over).

Portugal deltok ikke på Wien-møtet.

---

⁶ Her tenker vi spesielt på museumsconservator Maria do Ceu Baptista fra Lisboa. Hun har vært stipendiat ved Tromsø Museum (1993-94) og hadde et opphold på Røros i 1998-99. Hun snakker litt norsk.

Romania

RO

Kulturarvens andel av totalt bevilget beløp	17%
Antall kulturarvprosjekter	6
Kulturarvprosjekter under andre fond og programmer.	Kulturarv er prioritert område under NGO-fondene i Romania. Fondsforvalter er FDSC (Civil Society Development Foundation) i samarbeid med kulturarvorganisasjonen Foundation Carpatica. Under NGO-fondet (RO0010) teller 13 kulturarvprosjekter.
Antall godkjente prosjekter med norsk partner.	3 RO0029 "Conservation and restoration of the ethnographic heritage from Astra Museum - Dumbrava Sibiuului". Prosjekteier: "ASTRA" National Museum Complex. Norsk partner: SINTEF. RO0030 "Restoration and revitalization of the Butchers' Fortress from Baia Mare, Maramures". Prosjekteier: Maramures Country Council. Norske partnere: Telemark fylkeskommune, Høgskolen i Telemark, Vest-Telemark museum. RO0031 "Sector of hydro-powered technical equipment within the Maramures Museum". Prosjekteier: Maramures museum. Norsk partner: Vest-Telemark museum.
Tematisk spredning	Restaurering og renovering av historiske anlegg/fort og museumssamlinger.

Romania ble, sammen med Bulgaria, inkludert i de bilaterale finansieringsordningene i 2007, og midlene ble på norsk side administrert av Innovasjon Norge. De bilaterale ordningene er ikke inkludert i MDs rammeavtale med UD om bruk av RA som faglig rådgiver.

Riksantikvaren anså likevel at det var viktig å håndtere Romania og Bulgaria på lik linje med de øvrige mottakerlandene, og stilte NOK 100 000 samt egne fagressurser til disposisjon for å kunne følge opp disse to landene og gi norske partnere mulighet til å etablere samarbeid.

Det har vært god kontakt mellom Norge og Romania, med flere møter, besøk og seminarer. Riksantikvaren kjente kulturarvaktørene i Romania fra tidligere samarbeid om kulturminnevern i Transilvania i 2002 – 2005 (PREM). Departementsråden i det rumenske kulturdepartementet, Dan Nicolae, er selv arkeolog, og aktivt involvert i kulturarvavdelingens arbeid.

NFP i Romania er lokalisert i finansdepartementet. Det er ingen institusjon tilsvarende Riksantikvaren i Romania. Ansvaret ligger i avdelingen for kulturarv i kulturdepartementet; Patrimoniul Cultural National, der den mest relevante avdelingen er "Historiske monumenter/arkeologi", ledet av nevnte Nicolae. Avdelingen har hatt et svært ambisiøst program for restaurering av historiske bygninger i forhold til tilgjengelige nasjonale midler. Resultatet har vært halvferdige prosjekter. Dette programmet var man i 2007 i ferd med å stramme inn, samtidig som man fokuserte på å fullføre igangsatte tiltak, og steder på UNESCOs verdensarvliste fikk førsteprioritet.

RA opplever at det er en svak kulturminneforvaltning i Romania. Det er mye engasjement rundt EØS-midlene, men sektoren har ikke fått gjennomslag for sine ønsker.

Det ble arrangert et møte om EØS-lanseringene i Romania 12. november 2007 i det rumenske kulturdepartementet. Her ble trearkitektur og tradisjonelt håndverk trukket fram som områder hvor bilaterale prosjekter kunne være aktuelle⁷. Dette ble til en viss grad oppfylt, og RA anbefaler at dette følges opp i neste periode.

Partnerskap

Det ble arrangert partnerskapsseminar i Bukaresti 17. april 2008.

Deltakere fra Norge var:

1. Museumssenteret Trysil	Partnerskap ikke inngått.
2. NHO håndverk	Ikke partner på grunn av usikkerhet om opplæringskomponenten.
3. Lands museum, Randsfjordmuseene	Søknad avvist.
4. GEA Norvegica	Avventer – usikker på kvaliteten hos rumensk partner
5. Moderna AS	Søker NGO-midler.
6. Lofotr Viking Museum	Dialog brutt fra rumensk side – usikkert hvorfor
7. Folkeuniversitetet Fjellregionen	Søknad avvist.
8. SINTEF (representert ved RA på seminaret)	Prosjekt godkjent

Av totalt åtte deltakere ble tre norske partnere nominert i individuelle prosjekter, og av disse ble ett godkjent. I tillegg kommer to prosjekter med partnere i Telemark. På grunn av stor usikkerhet om "soft projects" det vil si opplæring og kompetanseoverføringstema var kvalifisert til å søke valgte noen av deltakerne å søke NGO-midler eller Norway Grants fremfor EØS-midlenes individuelle prosjekter. Halvparten av de godkjente prosjektene har nå norsk partner.

Under seminaret oppsto det stor forvirring etter NFPs redegjørelse omkring hvem som kunne være søker og hvilke prosjekter som var aktuelle under ordningene på kulturområdet.

I forbindelse med statssekretær Heidi Sørensens besøk til Romania og Bulgaria, i juni/juli 2008, ble det arrangert møter med det rumenske kulturdepartementet (Ministry of Culture and Religious Affairs). RA hadde samtidig et eget parallellseminar om kulturarv under lanseringen av NGO-fondene. Det store og brede oppmøtet på seminaret vitnet om omfattende interesse for EØS-midlene, og at nødvendig informasjon hadde nådd ut i de relevante miljøene. Det var mange spørsmål av teknisk karakter, og noen kritiske kommentarer med hensyn til kulturdepartementets evne til å forvalte midlene.

Romania deltok ikke i Wien-møtet.

Norway Grants

Innovasjon Norge administrerte de bilaterale fondene for Romania og Bulgaria, Norway Grants. Disse midlene omfattet ikke primært kulturarvsektoren, men ett prosjekt var likevel kulturarvrelevant, og fire andre inkluderte elementer av kulturarv i sin prosjektbeskrivelse.

---

⁷ Referat – EØS-lanseringene i Romania og Bulgaria 12. – 15.11.2007, kulturarv.

Slovenia

SI

Kulturarvens andel av totalt bevilget beløp	37%
Antall kulturarvprosjekter	9
Kulturarvprosjekter under andre fond og programmer.	I Slovenia omfatter NGO-fondet (SI0024) ti kulturarvprosjekter.
Antall godkjente prosjekter med norsk partner.	2 SI0001 "Lively Old Town. Integrated approach to the old town renewal in Gorenjska region". Prosjekteier: Business Support Centre, Kranj. Norsk partner: Hedmark fylkeskommune. Et veldig godt prosjekt som RA har brukt som Best practice-eksempel ved flere anledninger. SI0028 "Renovation of Skratelj's homestead into Museum of Slovene film actors in Divaca". Prosjekteier: Municipality of Divaca. Norsk partner: Filmskolen på Lillehammer.
Tematisk spredning	Renovering og restaurering av historiske bygninger, tverrsektorielt samarbeid om byutvikling, revitalisering av kulturarven/access og promotion.

Slovenia var tidlig ute med utlysninger av EØS-midlene. Slovenia er et land som med hensyn til størrelse og karakter er interessant som samarbeidsland for Norge på kulturarvområdet. Den store andelen midler til bevaring av kulturarven tyder på at informasjon om ordningene til kulturforvaltningen og samarbeid med nasjonale myndigheter har vært god.

Det ble ikke arrangert partnerskapsseminar i Slovenia. Dette mottakerlandet var tidlig ute med søknader (mai 2005) og det aller første godkjente prosjektet under ordningene kom herfra, nemlig partnerskapsprosjektet med Hedmark fylke (SI0001), som har vært svært vellykket. Det er et interessant eksempel på utvikling av mindre steder, med overføring av Norges erfaring med tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid på kommunalt nivå. Riksantikvaren har særlig hatt kontakt med den norske partneren, der involverte personer har gitt uttrykk for at samarbeidet har vært svært inspirerende og lærerikt både for kommunene og for hver enkelt deltaker. Samarbeidet under EØS-midlene var en forlengelse av kontakt som oppstod gjennom "grenseregion-prosjektet", i følge Hedmark kommunes egen internevalueringsrapport fra Lively Old Town-prosjektet.

Slovenia deltok i Wien-møtet med en representant fra Institute for the Protection of Cultural Heritage, Damjana Pecnik. Erfaringene fra Lively Old Towns-prosjektet (se ovenfor) i Gorenjska-regionen er så gode at de ønsker å fortsette i samme retning, med stedsutvikling som prioritet. De sier samtidig at det vil være vanskelig å få kapasitet til å utvikle større programmer på området og håper at ordningene i neste periode vil være åpen for enkeltprosjekter som tidligere.

Slovakia

SK

Kulturarvens andel av totalt bevilget beløp	21%
Antall kulturarvprosjekter	17
Kulturarvprosjekter under andre fond og programmer.	Fem kulturarvprosjekter ligger under andre prioritetsområder: SK0022 under "Regional policy and cross-border activities". SK0026, SK0027 og SK0028 under "Environment and sustainable development". Alle tre omfatter "urban renewal". SK0108 under "Health and childcare". Slovakia har såkornsfond, men ellers ingen kulturarvprosjekter under andre fond.
Antall godkjente prosjekter med norsk partner.	0
Tematisk spredning	Digitalisering av biblioteks- og arkivmateriale, presentasjon av kulturarven, rekonstruksjon og renovering av historiske bygninger, tilgjengelighet/access.

Riksantikvaren hadde tidlig kontakt med Slovakia, som vi anså som et relevant land for samarbeid både med hensyn til landets størrelse og gjenkjennelige trekk ved kulturarven (blant annet trekirker). RA kjente slovakiske kulturarvaktører på forhånd, blant annet i RAs søsterorganisasjon Monuments Board of the Slovak Republic.

Det ble arrangert et lanseringsseminar for ordningene i Bratislava i januar 2005, der kulturarv var tema for ett av de parallelle arrangementene. I forkant av seminaret hadde RA møter med det slovakiske kulturdepartementet og knyttet gode kontakter. Etter lanseringsseminaret var RA invitert på en omfattende befaring til ulike steder i landet, der vi kunne danne oss et inntrykk av utfordringer, kapasitet og kompetanse på kulturminneområdet.

Det ble ikke arrangert partnerskapsseminar i Slovakia. Det var imidlertid stor interesse for, og vilje til, samarbeid både på norsk og slovakisk side. I etterkant av lanseringsseminaret var en representant fra det slovakiske kulturdepartementet, med ansvar for EØS-ordningene på sitt område, på gjenbesøk hos Riksantikvaren, og samarbeid ble diskutert. Partnerskap ble igjen satt på dagsorden under et møte i NFP i oktober 2006, der RA og ambassaden deltok.

Årsaken til at godkjente prosjekter i Slovakia likevel ikke har norsk samarbeidspartner antar vi skyldes en politisk omveltning i landet, der organisatoriske endringer førte til omplasseringer av flere av RAs slovakiske kolleger. RA oppfatter at det har vært komplisert og utfordrende kommunikasjon mellom det slovakiske NFP, kultur- og finansdepartementet etter dette. NFP har en annen, og mer uheldig, plassering i Slovakia enn i andre land. Enheten er plassert hos Presidenten, i Government Office of the Slovak Republic, Department of Management and Implementation of EEA and Norwegian Financial Mechanism.

Riksantikvaren anser fortsatt Slovakia for å være et interessant land for utvidet kontakt og samarbeid. Vi kommuniserer godt og har mange felles utfordringer. Seniorrådgiver Dag Myklebust i RA underviser jevnlig ved Universitetet i Bratislava, og bidrar således til å holde god og jevnlig faglig kontakt med slovakene.

RA har engasjert en slovakisk kollega i arbeidet med å lage innspill til et kulturarvprogram, der sosial- og økonomisk vekst i et gitt område i Slovakia er viktige delmål. Innspillet vil bli bearbeidet og kan eventuelt tjene som modell for andre program på kulturarvområdet.

Hovederfaringen fra Slovakia, i følge ovennevnte kollega, er at all støtte gikk til statlige organisasjoner (nasjonalt/regionalt/lokalt) og ingenting til NGO-er. Heller ikke kulturminneforvaltningen nådde fram med sine prosjektforslag, og det antas at søknadsprosessen i stor grad var politisk styrt. Dette har slått uheldig ut for blant annet NGO-sektoren. I innspillet foreslås det videre å forberede et omfattende program med fokus på "policy improvement, role of NGOs, use of traditional techniques and materials and participation of volunteers and international exchange." Det presiseres også at the "Program should focus on developing relation between local communities (town, villages) and NGOs in field of cultural heritage." Generelt er det et problem i Slovakia at byggeaktiviteten er så stor. Dette går på bekostning av kulturarven. Lovgivingen på området er utilstrekkelig. Det meldes også fra samme kilde om de store utfordringene Slovakia har med arbeidsløshet, Rom-befolkningen og regionale forskjeller. Omfattende regionale programmer der kulturarven settes inn i en større sammenheng vil være fordelaktige for Slovakia (parallell til Verdiskapingsprogrammet).

Utenom ordningene og initiert av den norske ambassaden i Bratislava, er det i ettertid også opprettet samarbeid mellom den slovakiske riksantikvaren og RA om bevaring av trekirker.

Slovakia deltok i Wien-møtet med to representanter fra NFP; Alena Orenicova og Peter Vavra, og formidlet at EØS-midlene har vært et viktig bidrag til etablering av nye arbeidsplasser, særlig i den østlige delen av landet.

DEL III – KONKLUSJONER OG ANBEFALINGER

1. Punkter fra erfaringsutvekslingsmøtet i Wien 27. mai 2009

Formålet med møtet i Wien var

1. å samle erfaringer fra EØS-finansieringsordninger 2004-2009 innenfor sektoren "bevaring av europeisk kulturarv",
2. å samle informasjon om landenes behov og prioriteringer for neste periode, 2009-2014.

11 av 15 mottakerland møtte, med deltakere fra kulturminneforvaltningen og/eller NFP. (Se deltakerliste, vedlegg II). Møtet hadde en uformell struktur, der hovedintensjonen var å få til en samtale over bordet med erfaringer/resultater fra ordningene 2004-09 og prioriteringer/behov for kommende periode. Det var også viktig å få formidlet til landene at det er nødvendig å forberede miljøet i mottakerlandene på MoU-ene som vil bli forhandlet fram, og starte prosessen med innspill til disse. En kort introduksjon ble gitt, fulgt av en orientering om status på de pågående forhandlingene med Kommisjonen. Begge deler holdt av riksantikvar Nils Marstein.

Noen av deltakerne var relativt nye og kunne ikke bidra med erfaringer fra den perioden som er avsluttet. Alle ga uttrykk for at det var en fin anledning til å møtes, og at informasjonsutveksling og nettverksbygging mottakerland imellom var like viktig som erfaringsutveksling.

Følgende temaer ble diskutert:

1. Prosjekter eller programmer.
2. "Soft projects"/kunnskapsutveksling vs. investeringsprosjekter.
3. Tverr-sektorielle temaer (cross-cutting issues).
4. Kulturbasert turisme.
5. Kulturarv og sysselsetting.
6. Statsstøtteproblematikk.
7. Partnerskap.
8. Tekniske spørsmål omkring søknadsprosessen.
9. Rapportering.
10. Norges-omdømme.

Konklusjoner:

Med hensyn til punkt 1, "Prosjekter eller programmer" er tilbakemeldingen sprikende. Flere av deltakerne frykter at mindre prosjekter ikke skal få muligheter til å søke. Ikke alle land har kapasitet til å utarbeide programmer på kulturarvområdet, og de fleste har god erfaring med at lokale prosjekteiere får en mulighet til å lykkes gjennom disse ordningene. Det bør dermed sikres at også små prosjekter fortsatt får en plass under ordningene, enten som individuelle prosjekter eller under programmene.

Det er stor interesse for kunnskapsutveksling/overføring, dvs. soft projects. Innenfor dette området kan det utarbeides programmer som omfatter flere land.

Flere mener at bevaring av europeisk kulturarv veldig lett kan berøre flere sektorer. Historiske bygninger utgjør en stor ressurs og kan huse flere funksjoner. Dette er veldig tydelig under for eksempel prioritetsområde Helse & Barn, der flere prosjekter inkluderer restaurering av gamle bygninger for å huse institusjoner for barn, funksjonshemmede eller andre med spesielle behov.

Flere ba også i Wien-møtet om at utvikling av turisme ikke blir et krav under denne sektoren. Turismeutvikling ivaretas av andre og mye sterkere aktører, og også innenfor EUs strukturfond. Historiske bygninger og bymiljøer har en verdi i seg selv, og EØS-midlene bør fokusere på kulturarvressursenes egenverdi. I tillegg har de fleste god erfaring med at bevaring av europeisk kulturarv i stor grad bidrar til både sosial og økonomisk utvikling. Det siste året er finanskrisen og jobbmuligheter kommet i fokus. Restaurerings og rehabiliteringsprosjekter er jobbtensive, samtidig som de er kompetansebyggende. Dette var blant annet tema for EHHF, som etterfulgte Wien-møtet, og EHHF oppsummerte punktet på følgende måte:

“Historic rehabilitation/restoration/conservation is labour intensive and enhances local job creation, particularly in small and medium sized business. Public sector grants and tax incentives for heritage attract private sector investment at a ratio of up to 1:7. Investment in heritage has a direct impact on the growth of cultural tourism which leads to long term social and economic benefit.”

...og videre:

”Social/Cultural: Awareness of, and concern for, heritage is growing even in a period of economic uncertainty. People care about heritage. History and heritage are instinctively linked to one’s sense of local, national and European identity. Shared heritage is a key component in social cohesion, community and integration. Historic places are an important factor in quality of life – heritage is one of the principle reasons why people chose where they live and work.”

Flere land har møtt problemer i forhold til regelverket for både statsstøtte og offentlige innkjøp. Dette bør det ses nærmere på i neste periode, for å unngå de samme komplikasjonene.

Alle mottakerland er positive til partnerskap, men flere påpeker at det er vanskelig å finne relevant partner i Norge. Det norske miljøet er lite, og helt avhengig av såkornsmidler for å kunne avsette ressurser til internasjonalt samarbeid.

Det er stort behov for teknisk assistanse i forbindelse med søknadsprosesser. Alle former for informasjons- og partnerskapsseminarer ønskes velkommen.

De synes klart at omdømmeeffekten av denne typen prosjekter i mottakerlandene gjennomgående er overveldende. Midlene på kulturarvområdet blir lagt merke til på alle nivåer – nasjonalt, regionalt og lokalt – og setter Norge på Europa-kartet.

Erfaringer

RA fikk under møtet innblikk i hva som vil bli prioriterte områder for flere av landene (se del II). En viktig erfaring gjaldt også organiseringen av ordningene i hvert enkelt land. Det ble tydelig for RA at de landene der den interne kommunikasjonen mellom relevante institusjoner på myndighetsnivå fungerte, var de landene som hadde størst suksess med ordningene og som oppfylte målene de hadde satt seg. Land som var dårlig organisert oppnådde lavere resultater og fikk mindre igjen for ordningene.

2. Veien videre

Satsingen på kulturarv

Riksantikvaren anser satsingen på kulturarv i de nye EU-landene som svært viktig for bevaring av truede kulturminner og anbefaler at denne prioriteringen videreføres i neste periode. Når det i tillegg har blitt dokumentert at EUs struktur- og regionalfond i liten grad støtter denne sektoren mener vi at Norge bør ta et ekstra ansvar for å bidra til å redde europeiske kulturminner.

Synligheten omkring bidraget til kulturminner er stor og derfor særlig sentral i Norges omdømmearbeid. Den enorme interessen og oversøkingen i mottakerlandene for denne prioritetssektoren viser oss at behovet fremdeles er veldig stort.

Arbeid med bevaring av europeisk kulturarv har en god sysselsettingseffekt. Restaurerings- og rehabiliteringsprosjekter er jobbintensive og kompetansebyggende (ref. evalueringen fra Tsjekkia).

Satsingen på kulturminnesektoren bidrar til å oppfylle målene om sosial og økonomisk utvikling på regionalt og lokalt nivå. Nedslagsfeltet i denne sektoren kan være stort. Bevaringsarbeid sikrer i tillegg gjenbruk av eksisterende bygde ressurser til ulike formål som undervisningsbygg, lokale møteplasser, turistmål, arenaer for kulturelle aktiviteter med mer.

Norske partnerskap

I hvilken grad bør bilateralt samarbeid være et viktig mål for EØS-midlene 2009-2014? Som det fremgår av denne rapporten har entusiasmen og interessen vært stor i norske kulturarvmiljøer for å involvere seg i prosjekter i mottakerlandene. Likevel bør vi reflektere over premissene som ligger til grunn for bilaterale samarbeid og ta disse med oss inn i debatten om neste runde EØS-midler.

Vår evaluering viser at et sentralt moment for å lykkes med å etablere partnerskap er at myndighetene i mottakerlandene også anser dette som et mål med EØS-midlene. Sprikende kommunikasjon fra Norge og mottakerlandene ut mot søkerne skaper usikkerhet om evalueringskriteriene og betydningen av å knytte til seg en institusjon fra giverlandene. Premissene for partnerskap bør diskuteres tidlig med mottakerlandene og komme tydelig frem i avtaleverk og søkermanualer.

Systemet med ekstra poeng til bilaterale prosjekter har konsekvenser vi må vurdere før neste runde. På den ene siden har dette bidratt til at flere bilaterale prosjekter har vunnet frem i konkurransen med andre. På den andre siden har dette i noen land ført til store forventninger blant søkere i mottakerlandene om å finne en norsk partner, uten at vi har kunnet imøtekomme denne etterspørselen.

Tilbakemeldinger vi har fått fra norske aktører dreier seg ofte om usikkerhet om egen rolle i prosjektet. Mange vet ikke om de har rett eller lov til å kreve betaling for de ressurser de legger inn i samarbeidet. Riksantikvaren mener vi må vurdere hvilke incitament som ligger på norsk side og i hvilken grad regelverket kan klargjøres for de norske aktørene.

Langsiktighet og fordeler for begge parter må ligge til grunn for at samarbeidet blir bærekraftig.

For at partnerskap skal være nyttig må det være et innhold i prosjektet som egner seg for samarbeid. I mange store restaureringsprosjekter er hoveddelen av aktivitetene istandsetting av bygg. Norge kan ikke konkurrere i pris med entreprenører og murere i mottakerlandene. Men vi har noe å tilby på kompetanse- og opplæringsiden. Bevaring og overføring av kunnskap er sentralt i bevaring av kulturminner. Det er derfor grunnleggende at denne type kunnskaps- og kompetanseoverføring kvalifiserer som en del av et EØS-prosjekt.

Det har blitt diskutert i den siste fasen av EØS-midlene om vi har "gått tomme" for norske aktører som ønsker å involvere seg i internasjonalt samarbeid. Vi mener det fremdeles er mange aktuelle miljøer i kulturarvsektoren som vil ha glede og nytte av internasjonalt samarbeid. Her er igjen premissene for samarbeidet sentralt. Hvis partnerskapet er likeverdig vil det være lettere og forplikte seg fra norsk side.

En sektor vi har hatt store problemer med å involvere i EØS-prosjekter er kulturarv NGOer. Vi startet tidlig arbeidet med å informere frivillig sektor om samarbeidsmulighetene. Interessen var der, men ingen norske kulturarv NGOer har til nå involvert seg som partner pga ressursituasjonen i egen organisasjon⁸. Konklusjonen er at i en sektor som allerede har begrensede ressurser og mye arbeid utføres frivillig er det svært vanskelig å involvere seg i internasjonalt arbeid.

Samhandling mellom ulike aktører i Norge, samt FMO og utenriksstasjonene.

Riksantikvaren har svært god erfaring fra samarbeidet med ulike departementer og aktører i forbindelse med EØS-midlene. Avtalen mellom MD og UD har gitt en forutsigbar ramme for arbeid og innsats. Det har vært positivt å oppleve at alle involverte trekker i samme retning på en så konstruktiv måte for å oppnå gode resultater og felles mål.

Informasjonsflyten har vært god, og både UD, ambassadene, FMO, MD og KKD har respondert positivt og bidratt til at oppdrag og arrangementer under rammeavtalen kunne løses på beste og smidigste måte.

3. Anbefalinger

Riksantikvaren anbefaler at den store satsingen på kulturarv blir videreført i neste periode av EØS-midlene. Dette begrunnes i de gode resultatene som er oppnådd så langt, og kontaktene som er opprettet på alle nivåer. Som det henvises til flere steder i denne rapporten har satsing på kulturarv positiv innvirkning på sosiale og økonomiske forhold i mottakerlandene, blant annet på sysselsetting, og bidrar således på en god måte til å oppfylle EØS-midlenes hensikt. Ringvirkningene er også store, innen sektorer som næringsliv og turisme og innen generell trivsel og lokal identitet. Riksantikvaren mener det norske bidraget til bevaring av europeisk kulturarv har stor betydning for de nye EU-landene.

Riksantikvaren støtter den store satsingen på bilateral kontakt på institusjonsnivå med mottakerlandene, og ønsker å jobbe videre med partnersøk i Norge også i neste periode. RA ønsker fortsatt fokus på norsk deltakelse i EØS-prosjekter, men mener enigheten med mottakelandet om premissene omkring dette må være klare tidlig i prosessen.

Regelverket for norsk partnerskap bør være tydelig og partnerne mer likeverdige. En mulig modell er at kun en del av EØS-midlene vies bilaterale prosjekter og her er kravet om partner absolutt, jmf kulturutvekslingsfondet.

---

⁸ Unntak: Fortidsminneforeningen er inne med søknad under Kulturutvekslingsfondet i Polen. Utfall blir klart høsten 2009.

For å stimulere til partnerskap bør det settes fokus på kompetanseoverføring og såkalte "soft projects". Dette har en egenverdi også uten partnerskap, og Norge bør oppfordre landene til å satse på dette.

Får å lette oppstartsperioden både for prosjekter med norsk partner, og for blant annet små, lokale aktører, bør det gis større muligheter for å søke på sårkornsmidler.

RA anbefaler at samordningsgruppen for EØS-midlene videreføres også i neste periode, for å opprettholde den bilaterale kontakten på myndighetsnivå. Gruppen tillater kulturarvmyndighetene i Norge å opptre koordinert og samlet i kontakten med mottakerlandene.

RA anbefaler at det ses nærmere på reglene for offentlige innkjøp/anbud og på reglene for statsstøtte. Disse har skapt problemer i enkelte mottakerland, og en avklaring bør være på plass før neste runde for å forhindre at de samme problemene oppstår igjen. Det samme gjelder definisjoner og avgrensinger av blant annet institusjoner. Dette er det viktig å ha tenkt grundig gjennom på forhånd, da endringer underveis i perioden har skapt problemer, blant annet i Tsjekkia.

Det kan være fordelaktig med større programmer i enkelte mottakerland, med disse bør ikke gå på bekostning av små prosjekter. Mindre lokalsamfunn har god nytte av midlene og bør få anledning til å søke.

Små aktører har spesielt behov for teknisk assistanse i søknadsperioden, og også når det gjelder rapportering. Rapporteringsbyrden kan være stor for små aktører og det kan være nyttig å gjennomgå suksesskriterier og indikatorene for måloppnåelse for å rasjonalisere rapporteringsrutinene.

MoU-ene i forrige runde var generelle og ganske like for hvert land. RA anbefaler at disse blir mer differensierte og spisset for neste periode.

DEL IV - VEDLEGG

Vedlegg I – aktiviteter

Vedlegg II – deltakerliste fra erfaringsmøtet i Wien 27. mai 2009.

Vedlegg I – aktiviteter

2006:

Aktiviteter (under avtalen mellom MD og UD):

Tid	Land	Aktivitet	Ansvarlig/med-ansvarlig
16. november	Ungarn	Partnerskapsseminar i samarbeid med nasjonal kulturarvadministrasjon, møte med NFP, kulturarvadministrasjon og ambassaden, Budapest	KÖH RA, Den norske ambassaden
12. desember	Latvia	Partnerskapsseminar i samarbeid med den nasjonale kulturarvadministrasjonen og den norske ambassaden, Riga	RA/ Den norske ambassaden ABM-U, NKR,
Desember eller tidlig 2007	Polen	Partnerskapsseminar i samarbeid med NFP, kulturministeriet, Warszawa	RA/ ABM-U, NKR,
Desember	Norge	Dokumentasjonsprosjektet	RA/MD, UD, KKD, NKR, Mesén
Tid	Land	Aktivitet	Ansvarlig/med-ansvarlig
15. – 16. mars	Slovakia	Fact finding mission	UD/RA
8. februar	Norge	EØS-finansieringsordningene konferanse for relevante norske kulturarv institusjoner (100 deltaker.) Oslo	RA, ABM-U, NKR/UD
7. mars	Polen	Presentasjon av mulig samarbeidsprosjekt, Bergen	RA/Bryggen (Kobitz, Polen)
24. mars	Norge	Møte hos UD, diskusjon omkring behovet for RA som teknisk rådgiver, behov og muligheter, Oslo	UD (MD/RA)
mars	Alle	Newsletter no. 2	RA
6. april	Latvia	EØS konferanse, Riga	RA
3. juni	Alle	Newsletter no. 3	RA
31. mai – 3. juni	Tsjekkia	Møter med NFP og den norske ambassaden, Praha	RA
18. september	Latvia	Møter med NFP og Kulturministeriet, Oslo	NKR/RA
20. september	Polen	Møter med kulturministeriet, Gdansk	RA (Sjøfartsmuseet)
20. september	Polen	Partnerskapsmøte med Kobitz og Bryggen I Bergen, Gdansk	RA (Kobitz)
20. september	Polen	Møte med polsk aktører fra kulturarvsektoren, Sjøfartsmuseet Gdansk	RA(Sjøfartsmuseet)

29. september	Polen	Møte med NTNU om konservering av trearkitektur i Polen i samarbeid med polsk universitet, Oslo	RA
12. oktober	Alle	Møter i FMO, Brussel	RA/FMO
13. oktober	Norge	Møter med norske regionskontor, Brussel	RA
18. oktober	Norge	Informasjon om EØS-ordningene for norske aktører, Landssamlingen, Oslo	RA
19. oktober	Poland	Deltakelse i norsk-polsk partnerskapsseminar, konservering av trearkitektur, Trondheim	NTNU; Sintef, (RA, polske partnere)
26.-27. oktober	Slovakia	Møter med NFP, kulturarvadministrasjon og den norske ambassaden, Bratislava	RA

2007

Oppdrag under avtalen:

Tid	Land	Aktivitet	Ansvarlig/med-ansvarlig
01/07	Norge	Dokumentasjonsprosjektet	RA/Kulturbyrået Mesen
23-24/01/07	Polen	Planleggingsmøte for partnerskapsseminar med polsk kulturdepartement	Riksantikvaren/ambassaden
15-16/02/07	Polen	Partnerskapsseminar for kulturarvsektoren	Riksantikvaren/Amb/Polsk Kulturdepartement/NFP
06-09/03/07	Tsjekkia	Fact-finding mission og forberedelse til partnerskapsseminar, myndighetsmøter	Riksantikvaren/ambassaden/DU
05-08/09/07	Tsjekkia	Møter ifm partnerskapsseminar	Riksantikvaren/Ambassaden/Kulturdepartementet i Praha
8-10/10/07	Tsjekkia	Partnerskapskonferanse i Praha	Riksantikvaren/ambassaden

Andre aktiviteter:

Tid	Land	Aktivitet	Ansvarlig/med-ansvarlig
08-09/01/07	Slovenia	Deltakelse på Kick-off for prosjekt Hedmark fylkeskommune	Hedmark fylke
18-19/01/07	Norge	Møter med NGO kulturarvområdet	Riksantikvaren
21/1/07	Romania	Møte med rumenske private aktører om EØS-midlene	Riksantikvaren
22-23/01/07	Ungarn	Møter med Kulturvernmyndighetene, møter med Kommune og Fylke om prosjekter i Pécs.	Riksantikvaren
30/1/07	Romania	Møte med rumenske private aktører om EØS-midlene	Riksantikvaren
14/02/07	Norge	Utviklingsnett: Innlegg om muligheter for kommuner under EØS-midlene	Riksantikvaren
28/02/07	Polen/Norge	Rådgivning og foredrag for bilateral	Riksantikvaren

		prosjektutvikling Bryggen i Bergen og polsk aktør	
12-14/03/07	Polen	Prosjektutviklingsseminar, Wilanow slottet i Warszawa	Riksantikvaren/Wilanow slott
29-30/03/07	Polen	Statsrådsbesøk i Polen. Riksantikvar Marstein i møtet. Følge NRK på Wilanow slott.	MD/Riksantikvaren
10/05/07	Norge	Informasjon om EØS-midlene til Randsfjordmuseene	Riksantikvaren
11/05/07	Litauen	Planlegging av kommunekonferanse i Litauen	KS/Riksantikvaren/ambassaden
05-09/06/07	Litauen	Møter med NFP og Kulturdep i Vilnius og prosjektutviklingsmøter i Nida	Nordland fylke/Ambassaden/ Riksantikvaren
16-19/06/07	Ungarn	Møter og prosjektutvikling, Pécs.	Riksantikvaren, ambassaden
20/06/07	Tsjekkia	Prosjektbesøk på Maihaugen	NHU/Riksantikvaren
13-14/09/07	Ungarn	Ferdigstilling søknad, Pécs museum, underskrifter etc.	NHU/Riksantikvaren
21-23/09/07	Romania	Møte med rumenske private aktører, stiftelser og kommuner om EØS-midlene og prosjekter	Riksantikvaren
9-11/10/07	Slovenia	Foredrag om EØS midlene, møter om mulige prosjekter	Riksantikvaren
11-12 og 15-16/11/07	Tsjekkia	Norsk-tsjekkisk work-shop	NHU/Riksantikvaren/ Wallachian friluftsmuseum
07/11/07	Romania og Bulgaria	Speed-dating på lanseringsseminar i Norge	Innovasjon Norge/Riksantikvaren
12-13/11/07	Romania	Myndighetsmøter og kulturarv-workshop under lanseringsseminar	Riksantikvaren/Innovasjon Norge
12-13/11/07	Litauen	Kulturarv bolk under kommuneseminar om regionalfondet i Litauen	KS/ambassaden/Riksantikvaren /MD
14-16/11/07	Bulgaria	Myndighetsmøter og kulturarv-workshop under lanseringsseminar	Riksantikvaren/Innovasjon Norge
20/11/07	Ungarn	Møter med prosjektbærer i Pécs.	Riksantikvaren
03-05/12/07	Polen	Vertskap for polsk kulturdep og NFP i Oslo	Riksantikvaren

2008

Tid	Land	Aktivitet	Ansvarlig/med-ansvarlig
07.-08.01.08	Tsjekkia	Innlegg på informasjonsseminar	UD/RA
28.01.08	Bulgaria	Møte med statssekretær i Finansdepartementet	MD/RA, SFT, Statens Kartverk
29.01.08	Slovenia	Innlegg på lansering av NGO-fondet	Helsingforskomiteen/RA
6.-8.02.08	Polen	Lansering av kulturutvekslingsfondet	KKD/RA, ABM-U, Kulturrådet
28.02.08	Alle	Møte med NGO-fondsforvaltere	Helsingforskomiteen
03.-04.03.08	Bulgaria	Partnerskapsseminar	RA/MD, KKD, AMB-U
13.03.08	Norge	Partnerskapskonferanse Norge	UD/RA, Helsingforskom, MD, KS

15.04.08	Norge	Prosjektmøter med Sogn- og fjordane fylkeskommune	RA
16.-17.04.08	Romania	Partnerskapsseminar	RA/MD, KKD, AMB-U
04.-06.05-08	Polen	Prosjektplanlegging i Krakow	RA
14.-15.05.08	Alle	Møter i FMO om dokumentasjonsprosjektet	RA
30.06-02-07.08	Tsjekkia	Prosjektbesøk igangsatte prosjekter	UD/RA
29.-30. -08	Romania	Myndighetsmøter og workshop ifm statssekretær Heidi Sørensen reise	MD/RA
01.07-03.07-08	Bulgaria	Myndighetsmøter ifm statssekretær Heidi Sørensen reise	MD/RA
03.09	Norge	Miniseminar på kulturarv i Miljøverndepartementet.	MD
06.11	Norge	Møte med norske partnere på Lillehammer og Hamar.	RA
10.11	Norge	Høringsmøte, EØS-midlene etter 2009.	Helsingforskomiteen
11.12.	Belgia	Møte med FMO.	RA/KKD/ABM-u/Kulturrådet

2009

Tid	Land	Aktivitet	Ansvarlig/med-ansvarlig
0901.09	Norge	Idédugnad med alle norske partnere i EØS-prosjekter	RA
05 - 06.02.09	Polen	Møte med polsk partner i EØS-prosjekt (Kulturutvekslingsfondet)	RA/ICC Krakow.
27.05.09	Østerrike	Erfaringsseminar i Wien med alle mottakerlandene	RA
28.05.09	Tsjekkia	Prosjektbesøk. Åpning av 10 nybygde hus i Wallachia Open Air Museum	Wallachia Open Air Museum.
09. – 10.06.09	Tsjekkia	Erfaringsseminar, Praha. Prosjektbesøk.	Den norske ambassaden i Praha
07. – 09.09.09	Latvia	Avdelingstur til Kuldiga og State Inspection i Riga.	RA

Vedlegg II – deltakerliste fra erfaringsmøtet i Wien 27. mai 2009.

Participant list.

Meeting on EEA and Norway Grant. Vienna 27 May 2009.

CY	Irene Hadjisavva. Preservation Sector. Department of Town Planning and Housing
CZ	Peter Pavelec, Director, The National Institute for Heritage Preservation in Ceske Budejovice.
EE	Kalev Uustalu
GR	Ms Kalliopi Florou, archaeologist and Eleni Oeconomopoulou. Both The Hellenic Ministry of Culture.
HU	Dr. Tamás Fejérdy, Vice President of the National Office of Cultural Heritage NFP: Mr. Attila Török (Head of unit) and Ms Tímea Tarnóczy (project manager)
LT	NFP: Mrs. Lina Kliukiene Ms. Rita Valiukonyte, attache for culture (Embassy in Vienna). Algimantas Degutis
LV	Sanita Rancane, Acting Director of EU Funds Department of the Ministry of Culture.
MT	Lucio Mule Stago
PL	Marek Gózdź - Ministry of Culture and National Heritage. NFP: Małgorzata Głowacka - Ministry of Regional Development
SI	Damjana Pečnik. Acting general manager Institute for the Protection of Cultural Heritage of Slovenia
SK	NFP: Mrs. Alena Oreničová and Mr. Peter Vávra

From Riksantikvaren – The Norwegian Directorate for Cultural Heritage

17. Nils Marstein nils.marstein@ra.no

18. Sjur helseth sjur.helseth@ra.no

19. Terje Nypan terje.nypan@ra.no

20. Reidun Veia reidun.veia@ra.no

21. Noelle Poppe noelle.poppe@ra.no